

Dramske aktivnosti prije i poslije gledanja kazališne predstave

Husnjak, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:626413>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mia Husnjak

DRAMSKE AKTIVNOSTI PRIJE I POSLIJE GLEDANJA
KAZALIŠNE PREDSTAVE

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mia Husnjak

DRAMSKE AKTIVNOSTI PRIJE I POSLIJE GLEDANJA
KAZALIŠNE PREDSTAVE

Diplomski rad

Mentor rada: izv. prof. dr. sc. Iva Gruić

Zagreb, rujan 2023.

Zahvaljujem mentorici izv. prof. dr. sc. Ivi Gruić na podršci i pomoći pri pisanju ovog diplomskog rada.

Od srca zahvaljujem svojim roditeljima na bezuvjetnoj ljubavi i podršci.

Također zahvaljujem svojoj fantastičnoj četvorci- Marinu, Idi, Sabu i Joletu na svakoj utješnoj riječi, razumijevanju, zagrljaju i slušanju.

Posebno želim zahvaliti Rebeci i Doris koje su me uvele u svijet kazališta i koje su mi pokazale koliko moć ima kazalište i bavljenje dramskom.

Hvala KNAP- u na povjerenju da vodim dramsku Hocusu i Šamrlekima koji mi na svakoj probi i predstavi iznova pokazuju koliko je dramski odgoj važan i dopuštaju da s njima stvaram ono što stvarno volim.

SAŽETAK

Odgojitelji u svojem odgojno-obrazovnom radu trebaju biti svjesni važnosti kuturnog obrazovanja djece kako bi se razvili u pojedince koji imaju stav i osjećaje prema umjetnosti. Kazalište oplemenjuje čovjekov život i tako treba pronaći mjesto u vrtiću kao odgojno-obrazovnoj ustanovi koja holistički pristupa svakom djetetu. Dramski odgoj djeteta obavljen je elementom stvaralačke mašte, koja je ključni element kreativnosti, jer iz nje proizlaze procesi dječjeg doživljaja svijeta koji ga okružuje i sebe kao dijela tog svijeta (Ladika, 1970).

Dobrobiti dramskog odgoja uvelike utječu na dijete sada, no velik utjecaj imaju na izgradnju djetetova kasnijeg života. Odlazak u kazalište na predstavu koja je primjerena dobi djeteta i njegovim interesima te uključivanje dramskih metoda u svakodnevni rad s djecom, utječe na socio-emocionalni razvoj, stvaralaštvo, spoznajni razvoj, suradničko djelovanje, razvija komunikacijske i govorne vještine te pomaže djetetu razumijeti okolinu i sebe (Aćin Thelander i sur., 2015).

Stoga se u teorijskom dijelu rada osvrćem na pojam kazališta za djecu, potom na dobrobiti takvog kazališta na razvoj djeteta, a velik naglasak stavljam na dječju kazališnu publiku kao segment kazališta koji ne smije biti zanemaren, zatim na profile publika ovisno o dobi i važnost odlaska u kazalište. Bavim se i dramskim odgojem, dramskom igrom, klasifikacijom dramskih pojmova te dramskim tehnikama i metodama u radu s djecom rane i predškolske dobi.

Istraživanje je provedeno u dvije odgojno-obrazovne skupine koje su posjetile dvije različite kazališne predstave. Prije odlaska u kazalište provedna je dramska radionica koja je djecu pripremila za odlazak na predstavu uz pomoć dramskih aktivnosti, a radionica poslije gledanja predstve djeci je pružila priliku izraziti se na dramski način nakon odgledane predstave. S djecom i odgojiteljima su provedeni intervjui te su radionice detaljno objašnjene (od cilja svake aktivnosti do provedbe svake aktivnosti), a nakon sve radionice napisana je samorefleksija. U zaključku se osvrćem na važnost dramskog odgoja i kako ga primjeniti u odgojno-obrazovnom procesu.

Ključne riječi: dramski odgoj, vrtićka dob, kazalište za djecu, dramske aktivnosti

ABSTRACT

Educators in their educational work need to be aware of the importance of cultural education for children in order to develop individuals who have an attitude and feelings towards art. Theatre enriches a person's life and, as such, should find its place in kindergarten as an educational institution that holistically approaches each child. The dramatic education of a child is enveloped in the element of creative imagination, which is a key element of creativity because it gives rise to processes of a child's experience of the world that surrounds them and themselves as a part of that world (Ladika, 1970).

The benefits of drama education greatly impact a child's present, but they also have a significant influence on shaping the child's later life. Attending age-appropriate theatre performances that align with a child's interests and incorporating dramatic methods into everyday work with children affects socio-emotional development, creativity, cognitive development, collaborative action, communication and speech skills, and helps the child understand their environment and themselves (Aćin Thelander i sur., 2015).

Therefore, in the theoretical part of this work, I focus on the concept of theatre for children, followed by the benefits of such theatre on a child's development, with a major emphasis on the child theatre audience as a segment that must not be overlooked. I also delve into audience profiles based on age and the importance of attending theatre. I explore drama education, dramatic play, the classification of dramatic concepts, as well as drama techniques and methods in working with children of early and preschool age.

The research was conducted in two educational groups that attended two different theatre performances. Prior to going to the theatre, a drama workshop was conducted, which prepared the children for the performance through various dramatic activities, and after watching the performance, another workshop allowed the children to express themselves in a dramatic way. Interviews were conducted with the children and educators, and the workshops were explained in detail (from the objectives of each activity to the execution of each activity). Following each workshop, a self-reflection was written. In conclusion, I emphasize the importance of drama education and how to implement it in the educational process.

Keywords: drama education, preschool age, children's theatre, dramatic activities

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. KAZALIŠTE ZA DJECU.....	3
2.1. Dobrobiti kazališta za djecu.....	5
3. DJEČJA KAZALIŠNA PUBLIKA	7
3.1. Profili publika ovisno o dobi.....	8
3.2. Važnost odlaska u kazalište	11
4. DRAMSKI ODGOJ	14
4.1. Dramska igra	15
4.2. Klasifikacija dramskih pojmova	17
4.3. Dramske tehnike i metode u radu s djecom	18
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	21
5.1. Cilj, ispitanici i istraživačka pitanja.....	21
5.2. Prikupljanje podataka i instrumenti	21
5.3. Uzorak.....	22
6. REZULTATI.....	22
6.1. Opisi odgledanih predstava.....	22
6.1.1. Predstava Plačko	22
6.1.2. Predstava Mala Frida	23
6.2. Opisi provedenih radionica	25
6.2.1. Radionica prije gledanja predstave Plačko	25
6.2.2. Radionica poslije gledanja predstave Plačko	27
6.2.3. Radionica prije gledanja predstave Mala Frida.....	28
6.2.4. Radionica poslije gledanja predstave Mala Frida	30
6.3. Analiza provedenih radionica	31
6.3.1. Refleksije djece i odgojiteljica na <i>Radionice prije gledanja predstave</i>	31
6.3.2. Refleksije djece i odgojiteljica na <i>Radionice poslije gledanja predstave</i>	32
6.3.3. Intervjui s djecom i odgojiteljicama prije i poslije gledanja kazališne predstave.....	34
6.3.4. Samorefleksije na Radionice prije i poslije gledanja kazališne predstave	40
7. ZAKLJUČAK.....	43

8.	POPIS LITERATURE	45
9.	POPIS TABLICA I SLIKA	49
10.	PRILOZI	50
10.1.	Radionice prije gledanja kazališne predstave	50
10.2.	Radionice poslije gledanja kazališne predstave	59
10.3.	Molba za suglasnost za provedbu istraživanja	68
11.	IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	69

1. UVOD

Kazalište za djecu i mlade treba naći posebno mjesto u odgoju čovjeka jer razvija njegove osjećaje i stav prema umjetnosti pa djeca boravkom u kazalištu razvijaju smisao za plemenito i lijepo uz pomoć kojeg će shvaćati umjetnost i život uz razvijanje kreativnosti za budućnost (Ladika, 1970).

Dramski odgoj definira se kao skup odgojnih metoda i metoda poučavanja koje se služe dramskim izrazom odnosno svim oblicima izražavanja u kojima su stvarni ili izmišljeni događaji predstavljeni kroz odglumljene (odigrane) uloge i situacije (Čagalj, 2017). Dramski odgoj u djeci razvija osobni i kolektivni identitet, vrijednosti, kulturnu raznolikost, svijest o vlastitom i općeljudskom ponašanju, razvija osjećajnost i senzibilnost, govor i komunikaciju, maštu i kreativnost, potiče formiranje stavova, kritičko razmišljanje, društvenu svijest, moralnost i razumijevanje međuljudskih odnosa, a sve u svrhu odgoja djeteta za susretanje s realnošću kroz razvijanje osobnosti (Čagalj, 2017).

Ovaj rad bavi se važnošću primjene dramskih aktivnosti u dječjim vrtićima odnosno u radu s djecom rane i predškolske dobi. Istraživački dio rada bavi se reakcijama djece na dramske aktivnosti koje su provedene u dvije odgojno-obrazovne skupine s djecom koja su pogledala dvije predstave. U svakoj odgojno-obrazovnoj skupini provedene su dvije radionice od kojih je jedna provedena prije odlaska u kazalište i jedna nakon odgledane predstave. Pokušalo se saznati kako djeca uopće razmišljaju o kazalištu i provode li odgojitelji dramske tehnike s djecom u svojem odgojno-obrazovnom radu kako bi obradili određene teme i na dramski način djecu upoznali sa svijetom u kojem žive. Prilikom provedbe svake radionice provedeni su intervjui s djecom i odgojiteljicama i napisane su refleksije djece i odgojiteljica na radionice, a potom i samorefleksije na provedene radionice. Kroz teorijski dio rada postavljen je temelj koji opisuje kazalište za djecu, njegova važnost i dobrobit za djecu, govori se i o dječjoj kazališnoj publici te se daje uvid u dramski odgoj kroz klasifikaciju pojmova, važnosti primjene istih te kako ih integrirati u odgojno-obrazovni rad u dječjim vrtićima.

U dramskom radu s djecom vrtićke dobi, A. Krčar-Velimirović (2009) ističe koliko je bitno oslušivati i prepoznati interese djece kako bi se odabrale teme koje će se obraditi na motivirajuć i zanimljiv način. Motiviranost odgojitelja prenijet će se na djecu pa će s velikim entuzijazmom pristupiti zadatku (Putinja, 2009). Uzastopnim dramskim radom s djecom rane i

predškolske dobi, koji je kreativno osmišljen, sigurno će se postići sve zadaće dramskog odgoja i pripremiti dijete za nastavak dramskog izražavanja (Gotovina, 2009). U dramskom odgoju koriste se brojne igre, vježbe i tehnike, a kroz taj će stvaralački proces dijete ispitivati i upoznavati sebe i svijet (Putinja, 2009).

2. KAZALIŠTE ZA DJECU

Rečenica koja uvodi u bit kazališne umjetnosti i koja otkriva značaj nje same na djecu jest misao kazališne pedagoginje Zvezdane Ladike koja govori da: “Scenska umjetnost, kao i sva umjetnost, treba biti posrednik koji djecu dovodi na put spoznaje ljepote u životu i koja će im pomoći da je prepoznaju, osjete, obogate se njome, da je preobraženu u stvaralaštvo prenose dalje, oplemenjujući tako život oko sebe.”¹

Snaga kazališta, kako govori autor J. Levy (2005) leži u potpunom doživljaju koji počinje u mislima, a tek kasnije prelazi u riječi pa stoga kaže da se kazalište za djecu treba proučavati jer ima duboku moć. Nakon odgledane predstave, publika odlazi iz kazališta s emocijom, atmosferom predstave, glumačkim ostvarenjima koja su vidjeli na sceni, dijelovima dijaloga, mislima i idejama koje su prožele predstavu (Levy, 2005).

Autorica D. Eluyefa (2017) referira se na Golberga (1974) koji govori da se kazalište za djecu definira se kao formalni kazališni događaj unutar kojeg je predstava namijenjena dječjoj publici unutar koje je cilj djeci pružiti najbolji kazališni doživljaj.

Kulturno obrazovanje je element prihvaćanja i upoznavanja svijeta prema autoru W. Schneider (2008) pa tako kazalište za mlade gledatelje u središte treba staviti njihov način gledanja predstave. Kazalište za mlade gledatelje treba eksperimentirati, iskušavati mlade i pripremati ih za budućnost, a sve u cilju odgoja kazališne publike na estetsku i kulturnu osjetljivost (Schneider, 2002).

Navika posjećivanja kazališta od malena, po autoru I. Mrduljašu (2017) unutar samog odgoja djeteta, važno je kako bi se osvijestio užitak sudjelovanja i stvorila potreba za vlastitom kreativnošću, stoga kazalište u djetetu treba probuditi maštu i otvoriti oči za drugačije puteve, a povrh svega kazališna predstava treba se poimati kao svečanost.

Velika važnost treba se posvetiti razlikovanju pojmova kazalište za djecu, u kojem stvaraju odrasli za djecu, te pojam dječje kazalište koje stvaraju djeca za drugu djecu (Mrduljaš, 2017). Kazalište za djecu sastoji se od djece koja su publika i/ili djece koja u predstavi glume, pa stoga kazalište za djecu čine dječje publike za koju glume djeca glumci ili profesionalni odrasli glumci ili dječji i odrasli glumci zajedno (Goldberg 1974; prema Eluyefa, 2017). Nadalje, isti autor

¹ <https://voxfeminae.net/strasne-zene/zvezdana-ladika-djecjim-kazalistem-do-spoznaje-ljepote/>

(1974) govori o razlikovanju tri vrste kazališta za djecu: dječje kazalište (djeca glume u predstavi, ali proces nastanka kazališnog događaja određuju odrasli), kazalište s djecom (odrasli glumci i djeca zajedno kreiraju kazališni doživljaj) i naposljetku kazalište za djecu (glume odrasli glumci, ali djeca mogu igrati dječje uloge).

Kultura kojoj dijete pripada mora biti polazište za bilo koji pristup umjetničkom odgoju pa su se autorice G. Lešin i suradnice (2022) osvrnule na *Opću deklaraciju o ljudskim pravima* (1948) u kojoj se ističe pravo svakog čovjeka na kulturni razvitak i obrazovanje kao neizostavnih čimbenika osobnog dostojanstva i sloboda u stvaranju ličnosti. *Konvencija o pravima djeteta* (1989) naglašava pravo svakog djeteta na sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim aktivnostima (Lešin i sur., 2022). Na *Konvenciju o pravima djeteta*, osvrnuo se i W. Schneider (2002) proširujući prethodne autore govoreći da pravo na umjetnost i kulturu znači pravo na kazalište jer je dijete sadašnji kazališni gledatelj, a ne budući, pa shodno tome svakom djetetu kao pojedincu kazalište treba biti doživljaj.

Za odgoj čovjeka i nastojanje da se razviju njegovi osjećaji i stav prema umjetnosti, autorica Z. Ladika (1970) govori da se posebno mjesto treba dodijeliti kazalištu, posebice kazalištu za djecu i mlade. O tome koliko kazalište oplemenjuje djetetov život, prema autorici N. Pećarina (2018), proizlazi da kazališta za djecu ne smiju biti samo zabava već sredstvo poticanja empatije, osjećaja, razvoja estetike i spoznaje pa kazalište djecu obogaćuje zdravim razumom, dobrotom i humanošću. Stoga je kvalitetno kazalište za djecu ono koje sadrži elemente razvojnih i odgojnih poticaja (Pećarina, 2018).

Kazalište za djecu i mlade mijenjalo se kroz godine, a suvremene promjene nužne su jer se vremena mijenjaju pa promjene donosi regionalna platforma *Od malih nogu* (2019) koja okuplja organizacije i kazališne umjetnike koji radom na edukativnom, teorijskom i umjetničkom polju žele mijenjati stanje u kazalištu za djecu i mlade. Misija im je unaprijediti kvalitetu kazališnog stvaralaštva za djecu i mlade kroz povezivanje umjetnika, institucija, organizacija i festivala na području Hrvatske, Crne Gore, Slovenije i Srbije.² Pozitivan primjer promjene je i program *Ruksak pun kulture* pokrenut 2013. godine od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja te Ministarstva

² <https://odmalihnogu.org/od-malih-nogu/> (pristupljeno 17. srpnja 2023.)

kulture i medija, kojim se želi kazališno opismeniti djecu i mlade kroz senzibilizaciju za umjetnost i kulturu.³

Autorica I. Gruić (2021) govori da se na kazalište za djecu gleda drugačije nego na kazalište za odrasle jer se prema djeci društvo odnosi s osobitom pažnjom i brigom jer ih je bitno usmjeriti na pravi put, ojačati ih i sačuvati od stranputica. Društveni okvir koji je nametnut, kreira kazalište za djecu, a za to su zaslužni tehnički, povijesni i društveni razlozi, a od predstava za djecu se očekuje da budu korisne i pozitivno utječu na razvoj djeteta (Gruić, 2021).

2.1. Dobrobiti kazališta za djecu

Umjetnost je disciplina mašte i uma, govore B. Mendeš, H. Ivon i D. Pivac (2012), koja mora biti trajni poticaj tijekom odgoja i obrazovanja koja služi za stvaranje *estetskog kapitala* u djece koji povratno prelazi u estetski doživljaj.

Autorica M. Radovan-Burja (2011) opisuje umjetnost kao jedinstvenu ljudsku aktivnost koja obuhvaća stvaralaštvo i potiče razvoj sposobnosti estetskog izražavanja te na različite načine pridonosi odgoju djeteta u čarobnom i kompleksnom, ali istovremeno spontanom procesu doživljavanja sebe i svijeta. Isto tako njegovanjem kreativnog odnosa prema svijetu, dijete koristi jezik umjetnosti kako bi izrazilo i reflektiralo svoja razumijevanja, postavljalo pitanja o svijetu i tragalo za odgovorima, a sve to u svrhu oblikovanja svijesti i osjećaja koji omogućuju dublje uključivanje u procese koji otvaraju brojne mogućnosti stvaralaštva (Radovan-Burja, 2011).

Kvalitetna predstava je ona koja je pristupačna djetetu, no djeca različite dobi na drugačije načine doživljaju predstavu (Pećarina, 2018). Mlađa će djeca predstavu doživjeti na emocionalnoj razini dok će starija na intelektualnoj, no obje se isprepliću i razlikuju se od djeteta do djeteta (Pećarina, 2018).

Djeca svoje kazalište doživljavaju ovisno o svojem životnom i kazališnom iskustvu (Rimac Jurinović, 2022). U *Priručniku za predškolske ustanove* autorice D. Aćin Thelander, I. Navojevec i I. Ristić (2015) također govore o potrebi što ranijeg posjećivanja kazalištu kako bi se razvila iskustva i želja za kasnijim susretima s drugim umjetnostima.

³ <https://min-kulture.gov.hr/aktualno/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250> (pristupljeno 17. srpnja 2023.)

Autor W. Schneider (2002) govori da se djecu u kazalištu ne smije štedjeti tako da obrađivane teme trebaju biti duboke, sukobi realni, a shodno tome kvaliteta kazališta za djecu i mlade treba biti u suglasju s visokim zahtjevima umjetnosti. Bez obzira koliko kazalište može djeci približiti svijet koji ih okružuje, autor I. Šimić (2008) govori kako odgojne ustanove ipak biraju predstave koje lažu, prikrivaju i prikazuju samo dobre strane svijeta u kojem živimo jer ako se progovori istina, predstava će biti maknuta s repertoara jer se ne podudara s nametnutim normama.

Kako bi kazalište imalo cjeloživotni utjecaj na svoju sadašnju (buduću) publiku, autorica M. Lupi Alvir (2017) piše da redatelji, glumci i ostali odrasli koji sudjeluju u stvaranju kazališta za djecu ne smiju podcjenjivati publiku koja je u gledalištu stoga stvaranju trebaju pristupati stručno, s ljubavlju, voditi kvalitetan dijalog, nuditi estetski užitek i naveliko isticati vrijednosti koji bogate čovjeka.

Ideja kazališta je oplemenjivanje i pronalazak temelja života jer kazališna odnosno scenska umjetnost ulazi u djetetove misli i osjećaje i neposredno sudjeluje u izgradnji čovjeka, tako da odrasli koji stvaraju kazalište za djecu trebaju pristupati stvaranju tog kazališta s poštovanjem i pažnjom (Ladika, 1970). Prisustovanje scenskom događaju u djeci razvija smisao za lijepo i plemenito te im pomaže u shvaćanju umjetnosti i života uz razvijanje kreativnosti za budućnost (Ladika, 1970).

Autor I. Šimić (2008) govori da je zadatak kazališta postaviti dijalog s publikom jer će kroz takav dijalog djeca bolje razumjeti svijet i sebe, tako da obrazovanje ne smije biti primarni zadatak kazališta. Nadalje, autorice D. Aćin Thelander i sur., (2015) pišu da kazalište mora zbunjivati, motivirati, postavljati pitanja, probuditi gledatelja, a ne odgajati i podučavati.

3. DJEČJA KAZALIŠNA PUBLIKA

Publika je dio kazališnog trokuta glumac-izvedba-publika, ali autorica V. Lončar (2009) govori da se publika često zanemaruje, a u kazalištu za djecu ona je najvažniji čimbenik. Predstava nastaje zbog publike koja će ju gledati, u ovom slučaju publiku čine djeca, pa posebnu pozornost treba obratiti na dječju percepciju stvarnosti i mašte kako bi se polučili određeni rezultati kroz primjenu odgovarajućih tehnika i komunikacije (Lončar, 2009). O istraživanju publika piše D. Lukić (2010) koji govori da se danas sve više pozornosti posvećuje istraživanju kazališnih publika jer je publika temeljni dio kazališta pa se cjelokupna slika kazališta može promatrati jedino bez isključivanja svih čimbenika koji ga čine.

Kada je riječ o dječjoj kazališnoj publici, autor W. Schneider (2008) govori da mladi u kazalištu vježbaju sposobnost iščitavanja znakova vremena, apstraktno mišljenje i kreativnost. Nadalje, govori o kazališnoj umjetnosti koja gledatelju pruža mnogostruke osjetilne podražaje i brojne mogućnosti interpretacije gesti, simbola i znakova na sceni, a na taj se način pobuđuje prirodno zanimanje djece i duhovna aktivacija (Ibid).

Kazalište gledatelju pruža uvid u komunikacijski proces koji dešifrira znakove vremena između gledatelja i glumaca na sceni, a nužno je i da prenosi energiju i motivaciju na gledatelja koji treba osjetiti da se kazalište (predstava) obraća upravo njemu (Schneider, 2008). Nadalje, autor I. Mrduljaš (2017) govori da kazalište utječe na djecu utječući na njihovu svijest pa je zbog toga važno da kazalište postaje, traje i nestaje u spoju s publikom.

O kazalištu kao moralnoj ustanovi piše V. Krušić (2018, str. 32) referirajući se na Friedricha Schillera iz 1879. godine koji je u svojem predavanju *Kazalište gledano kao moralna ustanova* kazalište opisao na sljedeći način: „... gdje se užitek sjedinjuje s podukom, odmor i mir s upinjanjem, dokolica s odgojem, gdje se nijedna duševna snaga ne prenapreže na štetu druge i gdje se ni u jednom užitku ne uživa na trošak cjeline.“

Autorica M. Rimac Jurinović (2022) navodi kako se dječje publike dovodi u kazalište i odabire se što će gledati u kazalištu pa se dječje publike nazivaju i zarobljeničkim publikama. O pojmu talačkih (zarobljeničkih) publika govori i S. Schonmann (2006) koja piše da djeca zapravo ne znaju što kazalište kao umjetnost nudi jer o svemu zapravo odlučuju odrasli. U kazalište se djecu vodi jer je to za njih dobro, ali izostaje demokracija budući da odrasli odlučuju o svemu što će djeca gledati i kako je ono što gledaju na pozornici nastalo (Reason, 2010).

Autorica I. Gruić (2017) piše da kazalište da bi došlo do djece treba zadovoljiti kriterije odraslih, bilo roditelja ili odgojno-obrazovne ustanove pa se tako na scenu postavljaju predstave koje su društveno prihvaćene kako bi se predstava svidjela odraslima koji zapravo odlučuju hoće li predstava biti osuđena na propast ili će se ipak izvoditi. Pri odabiru kazališne predstave za djecu potrebno je odgovorno i mudro odabrati predstavu koja će djeci biti zabavna, ali istovremeno umjetnička, estetska i odgojna (Alajbeg i Plahutar, 2014).

Odrasli koji vode djecu u kazalište posebnu pozornost trebaju obratiti i primjerenost predstave dobi djece koja će ju gledati.

3.1. Profili publika ovisno o dobi

Predstava kao oblik zabave zaokuplja djetetovu (pod)svijest jer djeca ulaze u svijet koji je njima važan stoga program koji gledaju treba biti primjeren (Alajbeg i Plahutar, 2014). Djeci treba nuditi mudre i zabavne predstave koje istovremeno trebaju biti estetske, umjetničke i odgojne jer scenski događaj treba zabaviti, ali i jasno ukazivati na pozitivne stavove i uzore (Alajbeg i Plahutar, 2014).

Kazalište za djecu i mlade treba posebnu pozornost obratiti na dječje jezične sposobnosti, senzoričke, mentalne i intelektualne mogućnosti kako bi reakcije publike pokazale kvalitetno komuniciranu ideju koja se htjela prenijeti, navodi S. Schonmann (2006) pa je važno poznavati razvojnu dob djece koja dolaze sudjelovati u kazališnom događaju.

Predstave za djecu trebaju biti primjerene razvojnoj dobi djeteta. Mnogi autori daju svoje podjele pa tako autorice J. Alajbeg i A. Plahutar (2014) dječje publike dijele s obzirom na spoznaje o mentalnom razvoju (Piaget 1950 prema Moora, 2008, Kohlberg, 1987, Roedder, 1981, Goswami, 1992, Messenger, 1997, Chaplin i Roedder, 2010), pa shodno tome primjerenost dječjoj dobi mora biti najvažniji element pri odabiru predstave pa pojašnjavaju:

1. Djeca u dobi od dvije do tri godine

Kroz predstave za djecu ove dobi osnovno je potaknuti doživljaj zabave i ugone jer se u toj dobi počinje razvijati simboličko mišljenje pa djeci treba pružiti simbole koji asociraju ono što je njima drago i ugodno. Radnja treba biti kraća i jednostavna jer

predstava za ovu dječju dob ima ograničene scenske mogućnosti, ali visoke pedagoške standarde. Ovisno o reakcijama djece, predstavu treba izvoditi suptilno i pažljivo jer je koncentracija djece ove dobi kratkotrajna. Autorice naglašavaju da se predstave za ovu dob djece izvode u njima poznatom prostoru kako bi djeca imala osjećaj sigurnosti i zaštite (Alajbeg i Plahutar, 2014).

2. Djeca u dobi od tri do sedam godina

Djeca ove dobi lako se užive u likove i doživljavaju predstavu kroz likove na sceni jer s njima plove kroz maštu. U ovoj dobi djeca su u bogatom mentalnom razvoju pa se izdvaja intuitivno ponašanje (desna strana mozga je razvijenija pa više pažnje posvećuju glazbi i vizualnim podražajima u predstavi). Bitni su i humoristični elementi predstave, a radnja treba biti u skladu s razvojnom dobi djece koja imaju potrebu za sigurnošću, ljubavlju i osamostaljivanjem no, još nemaju razvijenu empatiju. Karakteristično je i da djeca ove dobi kopiraju modele ponašanja pa likovi u predstavi trebaju biti moralni i etički uzori kako bi djeca na suptilan način usvojila pozitivne koncepte ponašanja (Alajbeg i Plahutar, 2014).

Predstave ovisno o razvojnoj dobi djece dijeli i S. Schonmann (2006) koji se poziva na Piagetovu teoriju razvoja pa dijeli publike na sljedeći način:

1. Kazalište za bebe (od treće do pete godine)
2. Kazalište za djecu (od šeste do 12. godine)
3. Kazalište za mlade (adolescenti odnosno od 12. do 16. godine)
4. Kazalište za odrasle (od 17. godine pa nadalje)
5. obiteljsko kazalište (primjereno svim uzrastima)

Autori H. J. Davis i Evans (1982) dijele dječju kazališnu publiku s obzirom na dob kroz prizmu kognitivnog, prostornog, emocionalnog i moralnog/etičkog na sljedeći način:

1. Djeca od četvrte do pete godine (ali i oni mlađi):

- a) Kognitivno - transduktivno zaključivanje (dijete pronalazi smisao pomoću bilo kakve dostupne sheme), percipira svijet kao kaos (zanimaju ih mali ljudi koji postižu velike stvari, personificirani i animirani objekti), predkauzalno razmišljanje (stvari se događaju bez uzroka), sinkretizam (lako ih je prevariti jer vjeruju u ono što vide na sceni), animizam (zanimaju ih animirani objekti)
- b) Prostor - predkonzervativno razmišljanje (vjeruju u ono što vide), usredotočena percepcija (potrebna im je vizualna jasnoća važnih stvari koje vide u predstavi)
- c) Emocionalno - lako se prestraše (previše mraka na sceni, likovi koji su izgubljeni ili izolirani, nagli zvukovi i promjene svjetla), osjećaju sreću i zadovoljstvo gledajući fizički pokret (cijene brze promjene u priči i kratke skečeve), humor na jednostavnoj razini (tjelesni zvukovi, smiješni likovi), pokušavaju kontrolirati bijes i ljutnju, misle da odrasli odnosno njihovi roditelji imaju nadmoć nad drugima
- d) Moralno/etički - nepristojno ponašanje osuđuju ovisno o količini posljedica, zakon izjednačavaju s roditeljskim pravilima, neizbježna pravda, ponašanje može biti samo dobro ili loše odnosno ne postoji međuprostor (Davis i Evans, 1982).

2. Djeca od šeste do osme godine

- a) Kognitivno - počinju razlikovati fizički od intelektualnog svijeta (vjeruje u ono što se događa na pozornici, ali je svjesno da je u kazalištu), logičko objašnjenje počinje proizlaziti iz predkauzalnog razmišljanja (prati priču od događaja do događaja, ali mogu propustiti poantu jer nisu uspjeli napraviti točne poveznice između događaja), svijet se čini manje kaotičan, jezik postaje važan u svakodnevicu (može naučiti naprednije lingvističke forme kroz oponašanje likova iz predstave), koncentracija je dulja, jasna razlika između stvarnosti i mašte, koncipiraju smrt (smrt zlih likova poimaju kao dio recipročne pravde i kao takva je zadovoljavajuća, a smrt dobrih likova pobuđuje dublji koncept smrti)

- b) Prostor - percepcija je još uvijek fokusirana na određeni element, konzervacija je postignuta do sedme godine pa zbog toga bolje razumiju stvari koje se pojavljuju na sceni
- c) Emocionalno - ekstremni u izražavanju emocija (emocionalno involvirani u priču heroja), razvoj empatije, humor je još uvijek fizički (ali počinju razumijevati jezični humor), separacijski strah
- d) Moralno/etički - drže se pravila kako bi izbjegli kaznu (važna im je pravedna kazna odnosno da se kažnjavaju svi jednako), djela počinju suditi prema motivaciji, dijete zna osnovna moralna pravila do početka osnovne škole, većina djece ove dobi vjeruje da je čin opravdan ili kažnjiv (Davis i Evans, 1982).

Autorica M. Rimac Jurinović (2022) referirala se na Goldberga (2006) koji gledatelje dijeli ovisno o estetskom razvoju pa je opazio i podijelio publiku na sljedeći način:

1. Predkazališna faza - odnosi se na djecu od tri godine jer djeca u toj dobi uče oponašajući okolinu. Ovo razdoblje definira igranje uloga i u dobi od četiri godine spremni su za odlazak u kazalište jer razumiju koncept igranja uloga i koncept razvoja radnje
2. Zlatno doba - tiče se djece od osme do jedanaeste godine koja snažno vjeruju u ono što vide pa je bitno djeci te dobi ponuditi što različitiije kazališne žanrove i stilove jer na taj način produbljuju svoje znanje o kazalištu.
3. Treća faza - djeca u dobi od jedanaeste do četrnaeste godine biraju predstave s kojima se mogu poistovjetiti ili prepoznati nekoga koga poznaju jer doživljavaju promjene u samopoimanju i odnosima moći odrasli-dijete (mladi).
4. Četvrta faza - u ovoj fazi mladi (nakon petnaeste godine) gledaju sve predstave koje se nude na kazališnom repertoaru (Goldberg 2006; prema Rimac Jurinović, 2022).

3.2. Važnost odlaska u kazalište

Kazalište za djecu razlikuje se od kazalište za odrasle jer će se djeca za razliku od odraslih lakše emocionalno prepustiti i povjerovati onome što vide na kazališnoj pozornici (Goldberg 1974; prema Eluyefa, 2017). Osim toga, Goldberg (1974) naglašava i različit proces nastanka predstave

namijenjene djeci, ali isto tako i glumci u kazalištu za djecu glume na drugačiji način od glumaca koji glume za odrasle. Kako bi predstava došla do ciljanje publike, odnosno djece, treba biti puna pokreta, akcije i emocija, ali povrh svega treba se razumjeti dječji svijet, stvari koje ih interesiraju, koji su njihovi strahovi i užitci sve u cilju dječjeg prihvaćanja predstave (Goldberg 1974; prema Eluyefa, 2017).

Važnošću kazališta za djecu bavi se autor M. Reason (2010) koji parafrazira Grahama (1961) koji govori o angažiranju djece u kazalištu: zabava, psihološki razvoj, obrazovanje, uvažavanje estetike i razvoj buduće kazališne publike koja će i kasnije dolaziti u kazalište. Isti autor (1961), ističe kako kazalište mora biti zabavno i odraslima koji dovode djecu kazalište, a osim zabave djeci treba pružiti i emocionalni razvoj, dok se obrazovanje u kazalištu treba događati kroz neprimjetno učenje odnosno iskustvo do kojeg djeca dolaze samostalno. Samo kvalitetno kazalište za djecu može dovesti do pozitivnog razvoja vrijednosti koje će moći primjenjivati kroz život (Reason, 2010). Također kazalište je idealno za razvoj estetske vrijednosti kroz izlaganje djece kostimografiji i scenografiji (Ibid). Krajnji cilj kazališta za djecu treba biti izlaganje i sudjelovanje djece u kazališnom doživljaju od što ranije dobi zbog uživanja, a ne zbog povećanja gledanosti predstave ili novčanog profita (Graham 1961; prema Reason, 2010).

U članku *Što može kazalište?*, autorica I. Gruić (2018) nabraja i opisuje kako sve kazalište utječe na djecu odnosno na publiku u gledalištu pa navodi redom: zabavu, poučnost, drugačije razumijevanje i interpretacija odgledane predstave od odraslih, promiče moralne vrijednosti, potiče kritičko mišljenje, kazalište poučava o kazalištu, potpomaže osobni razvoj (socijalni, emocionalni, duhovni).

Suvremeni pogledi na kazalište za djecu nisu različiti od navedenih pa se tako autorica I. Gruić (2018) referira na Hermana (2005) koji govori da se na kazalište za djecu treba gledati kao na formu koja utječe na spoznajni razvoj, obrazovanje i socijalizaciju djece, ali pridonosi i kulturnom, emocionalnom i duhovnom razvoju djece. Nadalje se ista autorica (2018) referira na Reasona (2010) koji piše da će se odlaskom u kazalište djeca zabaviti, nešto će im biti jasnije, ali da će nešto naučiti ili će biti inspirirana.

Važnost odlaska u kazalište u dječjoj dobi opisana je u *The Orlando Repertory Theatre* (The REP) iz 2017. godine koji govori o sve većem broju ljudi koji počinje razumjeti da je kazalište bitno za dječji razvoj pa se ističe kreativnost koja kroz umjetnost izvođenja uči djecu kako da maštovito promišljaju. Kazalište im pruža razvijanje empatije jer proživljavaju događaje koji se

odvijaju na sceni kroz likove i dobivaju sliku o tuđim životima. The REP nadodaje i strpljenje kao koristan segment kazališta jer djeca imaju živo iskustvo sjedenja i gledanja predstave za razliku od sjedenja ispred ekrana pa se i fokusiranost mijenja jer nema stalnih promjena na koje su navikli gledanjem u ekrane pa samim time razvijaju i pozornost i poštivanje drugih. Između ostalog važna odlika kazališta je i razvoj komunikacije zbog izloženosti novim riječima i drugačijim načinima komunikacije (gluma, ples, glazba) što kasnije dovodi do socijalizacije s drugima prilikom opisivanja iskustva kazališta sa svojim vršnjacima i odraslima. Kao posljednju, ali ne i manje važnu stavku, The REP izdvaja uplovljavanje u maštu i istraživanje svih mogućnosti imaginacije.⁴

Odlaskom u kazalište utječe se na dječji psihofizički i emocionalni razvoj, a razgovorom nakon predstave potiče se djecu na izražavanje ideja pa ih se na taj način osamostaljuje, a osim toga boravkom u kazalištu djeca šire vokabular, razvijaju mišljenje, kreativnost i stvaralaštvo (Aćin Thelander i sur., 2015).

U završnom radu *Odgoj kazališne publike u dječjem vrtiću*, M. Husnjak (2021) istražuje utjecaj odraslih (roditelja i odgojitelja) na kazališni odgoj djece vrtićke dobi. Istraživanje je provedeno sa 66 roditelja i 31 odgojiteljem s područja Grada Zagreba pa rezultati istraživanja pokazuju da roditelji i odgojitelji pri odabiru predstave najviše pažnje posvećuju temi predstave (roditelji 48.5%, odgojitelji 41.9%) i dobi kojoj je predstava namijenjena (roditelji 34.9%, odgojitelji 48.4%), a djecu za predstavu pripremaju razgovorom (roditelji 46.4%, odgojitelji 60.9%) ili u kazalište odlaze bez pripreme (roditelji 32.1%, odgojitelji 13%). Nakon predstave roditelji najviše s djecom razgovaraju o odgledanom (100%), tehnikom crtanja (18.2%) i dramskopedagoškim tehnikama (4.5%), dok odgojitelji nakon odgledane predstave s djecom najčešće razgovaraju (93.5%) ili koriste tehnike crtanja (87.1%) dok 45.2% odgojitelja provodi dramske tehnike s djecom nakon posjeta kazalištu. O razlozima odlaska u kazalište roditelji i odgojitelji izdvojili su od najvažnijeg prema najmanje važnom slijedeće: razvoj mašte i kreativnosti (roditelji 71.2%, odgojitelji 88.1%), cjeloviti razvoj djeteta (roditelji 68.2%, odgojitelji 83.9%), odlazak u kazalište kako bi naučili nešto o životu u sigurnim uvjetima (roditelji 27.3%, odgojitelji 35.5%).

Dramski odgoj je ključ razumijevanja kazališta i svijeta koji nas okružuje pa je bitno educirati odgojitelje na koji način mogu primijeniti određene dramske tehnike i uputiti djecu da ih

⁴ <https://www.orlandorep.com/kids-need-theatre/> (Pristupljeno 14. srpnja 2023.)

koristite kao alat kroz život. Budući da u istraživanju koristim dramske radionice kao pripremu za gledanje predstave i razumijevanje odgledane predstave, vjerujem da će se odgojitelji odlučiti koristiti dramske tehnike u svojem radu kako bi se njegovao dramski odgoj već od vrtićke dobi.

4. DRAMSKI ODGOJ

Dramski odgoj u hrvatskom odgoju i obrazovanju nije novost jer hrvatska dramska pedagogija broji svoju povijest od skoro jednog stoljeća (Fileš i sur., 2008). Nadalje, Fileš i sur. (2008) pišu da je svoje mjesto dramski odgoj u hrvatskim dječjim kazalištima pronašao nakon Drugog svjetskog rata, a u školama i vrtićima malo nakon toga- od 60-ih godina prošlog stoljeća.

Autorica Z. Čagalj (2017) iznosi definiciju dramskog odgoja kao skupa odgojnih metoda i učenja (metoda poučavanja) koje se služe dramskim izrazom, dok dramski izraz podrazumijeva sve oblike izražavanja u kojem su događaji (izmišljeni ili stvarni) predstavljeni pomoću odglumljenih ili odigranih uloga i situacija. Uz pomoć dramskog odgoja razvijat će se osobni i kolektivni identitet, vrijednosti, kulturna raznolikost pa djeca kroz dramsko iskustvo stječu shvaćanje vlastitog ponašanja i ponašanja ljudi koji ih okružuju (Čagalj, 2017). Osim navedenog, dramski odgoj djetetu pomaže u razvoju osjećajnosti i senzibilnosti, govornih i komunikacijskih vještina, razvija maštu i kreativnost, potiče na formiranje vlastitih stavova, razvija društvenu savjest, kritičko razmišljanje, moralnost i razumijevanje međuljudskih odnosa; odgaja dijete za susret s realnošću kroz razvijanje osobnosti (Čagalj, 2017).

Dramski odgoj gledan kao kazališna umjetnost ima značajne povijesne korijene u nadogradnji i odgoju osobe (Perić Kraljik, 2009). Ista autorica (2009) govori da dramska igra koristi kazališna sredstva izražavanja (radnja, riječ, dijalog, pokret, kretnje, glazba) kako bi se izrazile emocije, razvio misaoni sustav i izgradila osobnost, a djeca imaju urođen dramski jezik vidljiv u monolozima koje imaju sami sa sobom ili kroz dijaloge s igračkama i predmetima iz okoline. Dramski (scenski) odgoj djeteta obvišen je elementom stvaralačke mašte jer upravo iz mašte, koja je ključni element kreativnosti, proizlaze procesi dječjeg doživljaja svijeta i sebe kao dijela svijeta (Ladika, 1970).

Autorica S. Putinja (2009) piše da će u vrtiću dramski odgoj igrati veliku ulogu u cjelovitom razvoju djeteta kroz sljedeće: izražavanje i razvijanje osjećaja i stavova, izgradnja pozitivne slike o sebi i samopouzdanja, razvoj svijesti o sebi, razvoj mašte i kreativnosti, verbalni

razvoj, odgovornost, ustrajnost, usvajanje normi ponašanja, učenje kroz iskustvo odnosno rješavanje problema, timski rad i suradnja, razvoj empatije.

Dramski rad s djecom poizlazi iz simboličke igre (igre *kao da*, igre uloga), ali se kazališne metode rada pojednostave kako bi ih mogli primijeniti sudionici s malo iskustva (Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2018).

4.1. Dramska igra

Organizirana kreativna igra jest dramska igra koja koristi riječ, pokret i zvuk kao sredstva izražavanja uz pomoć kojih djeca razvijaju bogaćenje rječnika, spretnost, zrelost, pravilno izražavanje, usredotočenost i maštu, a sama dramska igra vodi do potpunog oslobođenja osobnosti djeteta (Perić Kraljik, 2006). Kroz dramsku igru dijete upoznaje ključne pojmove dramskog izraza, stvara dramsku radnju i situacije, oblikuje dijalog i monolog, zamišlja i opisuje likove i scenski prostor (Škuflić-Horvat, 2022; prema Škuflić Horvat, 2004). Autorica M. Radovan-Burja (2011) za igru kaže da je kreativni oblik života djeteta koja ga odgojno usmjerava prema razvoju osobnosti. U predškolskoj dobi treba početi djecu senzibilizirati za umjetnost kroz igru odnosno proces *stvaranja stvaralaštva* (Mendeš, Ivon, Pivac, 2012).

Dramska igra, pored drugih oblika igre, treba pronaći svoje mjesto u dječjem vrtiću. Igra kao izvorna, svrsihodna dječja aktivnost, obogaćuje dječji psihofizički razvoj te važno poticanje kreativne dječje igre i razvoj emocionalne inteligencije (Perić Kraljik, 2009). „Dijete posjeduje dramsku intuiciju. Simbolička se mašta u djetetu spontano aktivira. Poticanjem i dramskim planiranjem simboličke igre ostvaruje se dramska igra“ (Perić Kraljik, 2009, str. 13). Odgojitelji bi trebali u svojem odgojno-obrazovnom radu poticati i provoditi dramske igre. No, dramske igre nedovoljno se igraju s djecom predškolske dobi, a to potvrđuju odgojitelji jer se prvenstveno treba potaknuti dramska znatiželja odgojitelja (Perić Kraljik, 2009).

Dramska igra u djece predškolske dobi treba inzistirati na kreativnom igranju, a ne na rezultatu igre i treba biti dostupna svoj djeci, a ne samo nadarenoj za dramski izraz (Perić Kraljik, 2009). Upravo upotrebom raznih grana umjetnosti bogatimo metode odgoja i obrazovanja, no treba ustrajati da dramske igre vodi odgojitelj jer će jedino na taj način biti dostupna svoj djeci zbog toga što se ne smije oslanjati samo na dramske pedagoge, dramske voditelje i kazališne pedagoge (Perić Kraljik, 2009).

Kroz dramske aktivnosti djeca izražavaju osjećaje, vještine i stavove, želje i potrebe, razvijaju govor i izražavanje, razvijaju maštu i kreativnost, motoričke sposobnosti i stječu društvenu svijest u vidu (samo)kritičnosti, snošljivosti, odgovornosti, razvoja moralnosti, samopouzdanja, timskog rada i razumijevanja ljudskih međuodnosa i ponašanja (Fileš i sur., 2008). Dramske aktivnosti holistički povezuju estetske doživljaje, intelektualne spoznaje i emocije u iskustvo koje osnažuje individualni razvoj (Fileš i sur., 2008).

Dramska igra potiče kreativnost, koja se razvija kroz iskustvo i rješavanje raznih problema na koje nailazimo u dramskoj igri, a za sam razvoj su odgovorni odgojitelji u predškolskim ustanovama (Perić Kraljik, 2009).

Kreativnost se prema *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* iz 2014. godine, definira kao odgojna vrijednost koja je osnovna za razvoj djeteta u osobu koja će prepoznavati i pronalaziti originalne pristupe prilikom rješavanja problema (Lešin i sur., 2022). Također autorice G. Lešin i sur. (2022) navode da se prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu* (2010) kulturna svijest i izražavanje mogu razviti kroz poticanje stvaralačkog izražavanja svih djetetovih ideja, iskustava i emocija kroz niz umjetničkih područja odnosno kroz glazbu, ples, kazalište i književnost. Nadalje, UNESCO-ve *Smjernice za umjetnički odgoj* (2006) govore da djecu treba postepeno upoznavati s umjetnošću kroz praksu i iskustvo te pritom naglašavati važnost procesa, a ne samo rezultata (Lešin i sur., 2022).

Pri stvaranju dramske igre trebaju se poznavati fizičke i psihičke sposobnosti predškolske djece (Perić Kraljik, 2006). Iskustvo stečeno kroz dramsku igru postaje cjeloživotno jer se u djeci razvija ljubav, prijateljstvo, dobrota, nježnost i znanje (Perić Kraljik, 2006).

Autorica M. Perić Kraljik (2009) navodi da se kroz dramsku igru stječe iskustvo koje vodi ka znanju. Polazišna točka je da odgojitelj može procijeniti što dijete u određenoj dobi može, pa samim time lakše može razvijati i realizirati razvojne ciljeve (Ibid). Autorica M. Perić Kraljik (2009) u knjizi analizira stadije razvoja djece predškolske dobi u kontekstu izgradnje dramske igre. Dijete od druge do treće godine života u igru uključuje imaginarne predmete kao zamjenu za realne (simbolička igra), vole pokret, skakanje i ponavljanje u ritmu koji je u dramskoj igri vrlo važan (Ibid). Nadalje, ista autorica (2009) piše o djeci u dobi od tri do četiri godine koja u toj dobi već imaju razvijeniji govor i širi vokabular pa shodno tome u dramskoj igri jednostavnije dolaze do cilja. Djeca u četvrtoj i petoj godini kroz dramsku igru koriste aktivan govor odnosno imenuju uloge, dijele zadatke u igri i stvaraju događaje napetosti ili sukoba, dok u petoj i šestoj godini mogu

usmeno dramatizirati ispričano, potiču komunikaciju, poštuju pravila, a sama dramska igra im pruža emocionalno oslobađanje (Perić Kraljik, 2009).

4.2. Klasifikacija dramskih pojmova

Dramski odgoj kao dio dramske pedagogije iziskuje pravilnu klasifikaciju pojmova (Škuflić-Horvat, 2022). Klasifikaciju dramskih pojmova u članku *Kazališna/dramska umjetnost u odgojno-obrazovnom procesu- prijedlog klasifikacije i pojmovnika* daju autorice I. Gruić, J. Vignjević i M. Rimac Jurinović (2018) koje dramsku pedagogiju definiraju kao interdisciplinarno područje koje se sastoji od dramaturgije, teatrologije i pedagogije, ali i različitih grana kazališnog umjetničkog polja.

Krovni termin, odnosno dramski odgoj, definira udruga Hrvatski centar za dramski odgoj (HCDO) kao „skup metoda poučavanja i učenja koje se koriste dramskim izrazom kao čovjekovom sposobnošću kojom se on služi tijekom sazrijevanja i odrastanja. Dramski odgoj nema za svoj isključivi cilj profesionalno bavljenje dramskom umjetnošću ili tek njezino lakše razumijevanje. Dramski odgoj prije svega odgaja za život i namijenjen je svoj djeci“ (Krušić, 2006; prema Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2018, str. 23). Dramski rad je dio sistema odgoja i obrazovanja sve djece jer je psihološki potkrijepljen i pedagoški utemeljen (Nola 1975; prema Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović 2018).

Unutar dramskog odgoja nailazimo na tri područja: dramska kultura koja se odnosi na odlazak u kazalište i usvajanje teorijskih znanja te dramsko izražavanje i dramsko stvaralaštvo koji se odnose na sudjelovanje u dramskim aktivnostima od kojih je dramsko izražavanje usmjereno na odgoj i obrazovanje, a dramsko stvaralaštvo ima cilj stvaranje i umjetnost (Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2018). Sva tri područja baziraju se na dramskoj igri koja se promatra i analizira (Krušić 2018; prema Škuflić-Horvat, 2022).

Dramsko izražavanje koristi dramu kao sredstvo za osobni razvoj i kao metodu učenja i podučavanja, no naglasak se više stavlja na dramski proces nego na ostvarenje odnosno predstavu kroz pokret i glas (Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2018). U dramskom izražavanju važnije je pristati na igru i ulaziti u uloge koje planira voditelj (Ibid). Dramsko stvaralaštvo veže se za umjetničke mogućnosti drame kao medija, a proces rada je usmjeren na izvedbu uz to da je naglasak na razvoju kreativnosti, mašte, odgovornosti prema drugima i suradnju te osobni i socijalni rast (Škuflić-Horvat, 2022). Dramska kultura odnosi se na teorijsku dramsku naobrazbu,

povijest kazališta, osnove teatrologije i dramaturgije, ali i gledanje, analiza i vrednovanje predstava (Škuflić-Horvat, 2022).

Dramske metode se prema Gruić, Vignjević i Rimac Jurinović (2018) opisuju kao oblici koji imaju određene elemente strukture rada i pravila o samom oblikovanju rada u cjelinima kroz vremenski period pa izdvajaju procesnu dramu, forum-kazalište, ogrtač stručnjaka, smišljanje predstave i izvedba, literaranu i teatrološku analizu dramskog teksta te analizu predstave.

Dramske tehnike su modeli, obrasci, jednostavniji oblici odnosno kraće aktivnosti koje na svoj način organiziraju rad na pojedinačnoj aktivnosti koja uključuje sve sudionike, a neke dramske tehnike su: improvizacije, vođena fantazija, dramske igre i vježbe, vruća stolica, zamrznute slike i unutarnji monolog (Gruić, Vignjević, Rimac Jurinović, 2018). To su oblici rada u kojima sudionici aktivno ulaze u ulogu ili zamišljenu situaciju ili na određeni način definiraju neki segment dramskog (zamišljenog) svijeta (Ibid).

Dramska igra je intelektualna ili fizička aktivnost koja ima pravila u kojoj svaki sudionik ulazi u ulogu i posljedično može doći do natjecanja za razliku od dramske vježbe, koja je isto aktivnost koja podrazumijeva ulaženje u ulogu, ali se više koncentrira na repeticiju pojedinih radnji kako bi se razvijale sposobnosti i usavršile određene vještine (Fileš i sur., 2008). O dramskoj igri i dramskoj vježbi pišu i autori Lekić i sur. (2007) koji definiraju dramsku igru kao aktivnost koja ima jasno određen cilj i sastoji se od pravila koja sudionici tijekom igre trebaju poštivati, dok je dramska vježba aktivnost koja predstavlja određeni zadatak koji sudionik ostvaruje u okviru svojih ili grupnih sposobnosti i mogućnosti. Dramske igre se razlikuju od dramskih vježbi po tome što se u dramskim igrama sudionici mogu nadmetati (Lekić i sur., 2007).

4.3. Dramske tehnike i metode u radu s djecom

U dramskom radu s djecom vrtičke dobi, autorica A. Krčar-Velimirović (2009) ističe koliko vrlo je bitno oslušivati i prepoznati interese djece kako bi se odabrale teme koje će se obraditi na motivirajuć i zanimljiv način. Motiviranost odgojitelja prenijet će se na djecu pa će s velikim entuzijazmom pristupiti zadatku (Putinja, 2009).

Autorica S. Gotovina (2009) ističe kako ćemo uzastopnim dramskim radom s djecom rane i predškolske dobi (kroz dramske tehnike/elemente) koji je kreativno osmišljen sigurno postići sve zadatke dramskog odgoja i pripremiti dijete za nastavak dramskog izražavanja. U dramskom odgoju

koriste se brojne igre, vježbe i tehnike (igre koncentracije, igre kretanja, verbalne i neverbalne improvizacije, vježbe opuštanja i vođene mašte), a kroz taj će stvaralački proces dijete ispitivati i upoznavati sebe i svijet (Putinja, 2009).

Autorica S. Gotovina (2009) dijeli tri razvojna perioda odrastanja djece vrtićke dobi u kojima su prisutne dramski elementi i igre.

a) Djeca od druge do treće godine:

Djeca ove dobi zahtjevaju zabavne i korisne igre u kojima djeca mogu participirati. Igre prstnim lutkama, elementarne radnje kroz imitaciju, igre s motoričkim zadacima i jednostavne glazbene igre, slušanje i gledanje priča, glasanje i imenovanje likova, ponavljanje pokreta i riječi kroz ritmičke forme. Sve navedeno koristi se kako bi se djeci olakšala adaptacija, kako bi istraživali i učili kroz igru. U ovom razdoblju važan je fizički kontakt odrasli-dijete te jasna komunikacija.

b) Djeca od četvrte do pete godine:

S djecom ove dobi primjenjive su sljedeće dramske elemente: igre oponašanja, simboličke igre, male dramatizacije, igre s lutkama, posjet kazalištu, elementarne grupne vježbe i igre.

Djeca ove dobi svladala su potrebne navike i vještine brige o sebi, komuniciraju s okolinom, posjeduju iskustva različitih situacija, karakteristična je kratka usmjerenost pažnje, no spontani su i prirodni u aktivnostima pa kroz dramske tehnike možemo primijetiti izražajnost i značenje.

c) Djeca od šeste do sedme godine:

Dramski odgoj primjenjiv je kroz sljedeće tehnike: vježbe zagrijavanja i kretanja, vježbe koncentracije, suradnje i podrške, igranje uloga, postavljanje igrokaza te verbalne i neverbalne igre, vođena mašta, scenske i dramske improvizacije, forum kazalište, rad u manjim grupama na različitim zadacima u isto vrijeme, dramske izvedbe pred publikom,

animacija lutke, zvučne slike. Djeca ove dobi imaju najveći potencijal za postizanje kreativnih i kvalitetnih rezultata u svakome području pa tako i u dramskom smislu. Emocionalno i socijalno su stabilni, uznapredovale su im tjelesne, intelektualne i kuminkacijske sposobnosti. Također treba obratiti pozornost na rad u razvoju pozitivnog stava i vrijednosti jer djeca ove dobi to mogu razumijeti i vole imati priliku za izražavanje (Gotovina, 2009).

Voditelj (odgojitelj) koji provodi aktivnosti mora biti u aktivnosti kako bi sudionici (djeca) znala da se potiče njihovo uživljavanje te se aktivnost može voditi u zamišljenom smjeru koji je dogovoren (Krčar-Velimirović, 2009). Djeca vrtićke dobi se na dramsko izražavanje potiču kroz radionice u trajanju od 45 minuta, kroz upoznavanje prostora, prijatelja i vlastitih mogućnosti, dok će u svemu tome ulogu igrati igre koncentracije, motoričke igre, igre pamćenja, igre zvukovima i glasom te vođena mašta (Ibid).

Odgojitelj može primjenjivati vježbe ovisno o dobi djece pa Perić Kraljik (2009) nabraja koje se Ladikine vježbe⁵ mogu koristiti u radu s djecom predškolske dobi, a to su: vježbe proizvođenja i prepoznavanja zvukova, vježbe prepoznavanja stvari, vježbe prijenosa doživljaja iz stvarnosti u zamišljenu stvarnost, vježbe kretanja prostorom, perceptivne vježbe uz predmete, vježbe identificiranja i personificiranja, vježbe stvaranja dramske radnje i teksta te vježbe razvijanja dramskog dijaloga.

Planiranje dramske igre je ključno, a trebaju se zadovoljiti i sastavnice dramske igre koje su funkcionalne igre, simboličke i igre s pravilima (Perić Kraljik, 2009). Dramsku igru djece predškolske dobi obilježava: drugačije ponašanje u igri, usmjerenost na proces bez obzira na rezultat, važnost intrinzične i ekstrinzične motivacije, jednostavno planiranje igre (Ibid). Kako bi se ostvarili odgojno-obrazovni ciljevi kroz dramsku igru treba se misliti i na ono što je dramsko u igri, na dramski prostor, vrijeme i lik, a prilikom provedbe dramskih igara bitno je obratiti pozornost i na sljedeće: na odabir teme i dramske načine u igri, na verbalnu ili neverbalnu dramsku igru i usmenu dramaturgiju (Ibid).

⁵ Zvezdana Ladika u knjizi *Dijete i scenska umjetnost* iz 1970. godine opisuje rad s djecom u dramskom studiju i iako su dramske igre namjenjene djeci starije dobi (od šeste pa do petnaeste nadalje), primjenjive su i s djecom mlađe dobi uz adekvatnu prilagodbu.

Odgojitelj kao profesionalac koji poznaje djecu vrtićke dobi uz dramske sastavnice koje su određene, kroz dramsko iskustvo, koje proizlazi iz prakse, dolazi do dramske igre (Perić Kraljik, 2009).

Kako bi se pokazala povezanost dramskog odgoja i odlazaka u kazalište, provedeno je istraživanje s djecom vrtićke dobi prije i nakon gledanja kazališne predstave uz pomoć dramskih aktivnosti koje su prilagođene dobi djece.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Cilj, ispitanici i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja bio je saznati kako djeca reagiraju na radionice prije i poslije gledanja kazališne predstave, kako razmišljaju o kazalištu uopće te provode li odgojiteljice dramske tehnike s djecom u svojem odgojno-obrazovnom radu kao alat koji im može pomoći pri boljem razumijevanju određenih tema s kojima se djeca svakodnevno susreću. Radionice su bile koncipirane na način da se djecu potakne na razmišljanje o kazalištu i o predstavi kroz dramske aktivnosti prilagođene njihovoj dobi. U istraživanju su sudjelovale dvije odgojno-obrazovne skupine djece starije vrtićke dobi (od pet do sedam godina). Istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću Cvrčak u odgojno-obrazovnoj skupini Vidrice i u Dječjem vrtiću Kreativni dani u odgojno-obrazovnoj skupini Orke. Odgledane su dvije predstave: predstava *Mala Frida* u kazalištu Žar ptica i predstava *Plaćko* u kazalištu Mala scena.

5.2. Prikupljanje podataka i instrumenti

Kvalitativno istraživanje je provedeno u ožujku 2023. godine. Za potrebe istraživanja osmišljena je *Molba za suglasnost za provedbu istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada* koja je poslana u oba vrtića. Nakon što su ravnateljice odobrile provedbu istraživanja, poslana su im na uvid *Radionice prije gledanja kazališne predstave*. Nekoliko dana prije gledanja kazališne predstave, provedene su *Radionice prije gledanja kazališne predstave*, nakon koje su skupine otišle u kazalište odgledati predstavu, a nekoliko dana poslije odlaska u kazalište na predstavu, u svakoj je skupini provedena *Radionica poslije gledanja kazališne predstave*. Za svaku od četiri

provedene radionice bilo je planirano trajanje od 45 minuta te su bile tematski i dobno osmišljene kako bi djecu pripremile za predstavu ili kako bi predstavu nakon gledanja bolje shvatili, zapamtili i usvojili. Prije i nakon svake radionice proveden je intervju s djecom, a nakon svake radionice proveden je i intervju s odgojiteljicama tih odgojno-obrazovnih skupina. Po završetku svake radionice napisana je samorefleksija i refleksija odgojitelja na provedenu radionicu.

5.3. Uzorak

Problem u provedbi istraživanja bio je saznati koji vrtići u Zagrebu uopće odlaze u kazalište budući da mnogi vrtići više ne odlaze u kazalište zbog pandemije COVID-19. U početku se ta informacija pokušala saznati kontaktiranjem svih vrtića u Zagrebu, no većina ih ne ide u kazalište već u planu imaju jedino gostovanje predstava u vrtiću što za ovakvu formu istraživanja nije bilo poželjno. Informacije koji vrtići odlaze u kazalište na predstavu, konačno su dobiveni kontaktiranjem kazališta za djecu u Zagrebu te nakon toga kontaktiranjem vrtića koji će posjetiti kazalište. Uzorak istraživanja stoga je odabran nasumično te nakon informacije koji vrtići će posjetiti kazalište, pogledane su predstave koje će i odabrane odgojno-obrazovne skupine pogledati kako bi se mogle kvalitetno osmisliti i pripremiti radionice.

6. REZULTATI

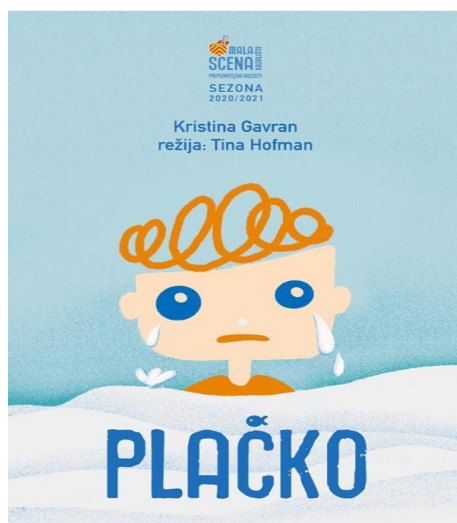
6.1. Opisi odgledanih predstava

6.1.1. Predstava *Plaćko*

Predstava *Plaćko* u stalnom je postavu kazališta Mala Scena⁶ od sezone 2020./2021. Predstava je nastala po tekstu Kristine Gavran, redateljica je Tina Hofman, a producentica Buga Marija Šimić. Likove utjelovljuju glumci Hana Kunić i Vid Ćosić. Predstava je namijenjena djeci od treće godine na dalje i traje 45 minuta. Predstava je nastala uz podršku Ministarstva kulture i medija i Grada Zagreba.

⁶ <http://www.mala-scena.hr/predstave/za-djecu/placko/>

Predstava se sastoji od sedam scena kroz koje pratimo dječaka Plačka koji ima *supermoć-plakanje* no, on već toliko dugo plače da ga više nitko ne zove pravim imenom niti ga se on više sjeća pa kroz predstavu pokušava pronaći svoje izgubljeno ime. U pronalasku imena pomažu mu Zlatna ribica, Profesorica Suzić, Krokodil i Mudri Luk. Scenografija je vrlo jednostavna kuhinja u kojoj zapravo dječak Plačko kreće na putovanje za svojim izgubljenim imenom. Likovi koje susreće su stvari iz njegove kuhinje koje on oživljava u svojoj mašti. Predstava se bavi emocijama i kako se s njima nositi te kako ih izražavati. Likovi Majka, Zlatna ribica, Profesorica Suzić, Krokodil i Mudri Luk pjevaju u rimi i svakom pojavom na sceni daju pouku o emocijama („Prije plakanja duboko udahni i pokušaj riječima opisati što te muči“). Kroz predstavu se spominju dani u tjednu, brojanje, abeceda i kruženje vode u prirodi, pa samim time osim emocija, djeci (gledateljima) približava i navedene stvari. Dječak Plačko na kraju pronalazi svoje ime te je kroz svoju potragu naučio da ima i drugih emocija te da i odrasli smiju plakati, ali se uvijek trebamo truditi riječima objasniti kako se osjećamo.

Slika 1. plakat za predstavu Plačko

6.1.2. Predstava Mala Frida

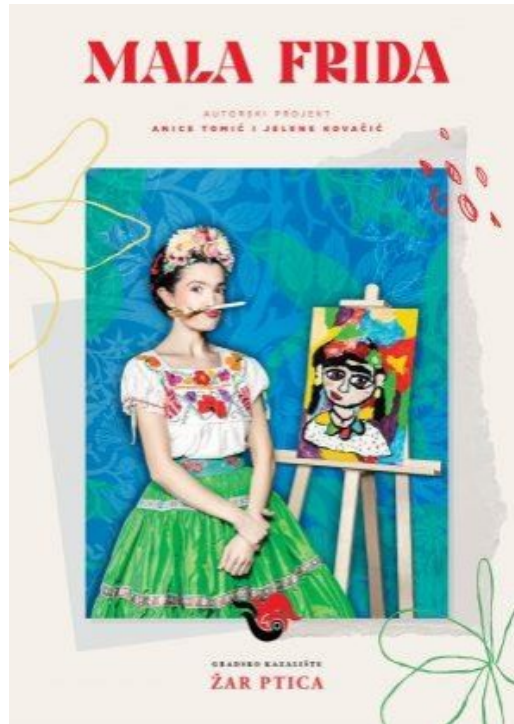
Predstava *Mala Frida* je autorski projekt Anice Tomić i Jelene Kovačić. Premijera predstave bila je 17. prosinca 2021. godine i od tada se izvodi u Gradskom kazalištu Žar ptica⁷. Režiju potpisuje Anica Tomić, dramaturgija i autorica teksta je Jelena Kovačić. Scenograf je Igor

⁷ <https://zar-ptica.hr/repertoar/mala-frida/>

Vasiljev, kostimografkinja Doris Kristić, skladatelj Nenad Kovačić. Likove igraju glumci Amanda Prenkaj kao Mala Frida, Gorana Marin kao Fridina majka, Domagoj Ivanović kao Fridin otac, Petar Atanasoski kao Fridina mačka Perdito, Marko Hergešić kao Fridin majmun Fulang Chang i Bogdan Ilić kao Fridin prijatelj Pedro. Predstava traje 65 minuta i namijenjena je gledateljima od šeste godine na dalje.

Predstava Mala Frida inspirirana je djetinjstvom meksičke slikarice iz 20. stoljeća Fride Kahlo. Frida je u dobi od šest godina oboljela od dječje paralize zbog koje joj je desna noga kraća i tanja pa već tada spoznaje kako je to biti drugačiji. Radnja predstave odvija se u Fridinoj kući koju zovu Casa Azul koja je danas muzej u Meksiku. Sedmogodišnja Frida dane provodi u kući uz svoje roditelje i sa svojim životinjskim prijateljima majmunom Fulang Changom i crnim mačkom Perditom, ali i sa jedinom ljudskom prijateljicom, izmišljenom djevojčicom Brisom. Frida mašta o stvarnim prijateljima koji joj se neće rugati i zvat ju *Frida Drvena noga*. Jednog dana u njezin život dolazi stvarni prijatelj, dječak Pablo koji joj dokazuje da ju voli i poštuje zbog onoga što ona jest, bez obzira na njezinu bolest.

Predstava o Fridi Kahlo je priča o prijateljstvu, odlučnosti i mašti, hrabrosti i prihvaćanju sebe i drugih. Naglašava se i važnost uvažavanja tuđih želja i ambicija (Frida iako je djevojčica voli igrati nogomet) i kako nije važno kojeg si spola da bi nešto volio ili htio raditi. Predstava ima vrlo jednostavnu scenografiju (plavi platneni zidovi) uz mnoštvo šarenih rekvizita koji čine kuću autentičnom i osebnom. Radnja je isprepletana pjesmama i plesom svih glumaca. Također predstava je puna mađioničarskih trikova i šarenog cvijeća. Glumci više puta *probijaju rampu* odnosno silaze u publiku za vrijeme predstave i na taj način još više gledatelje uvode u priču. Tekst je napisan na duhovit i gledateljima jasan način te se koriste i poneke španjolske sintagme, no i dalje predstava ostaje razumljiva.

Slika 2. plakat za predstavu Mala Frida

6.2. Opisi provedenih radionica

Dramske radionice su provedene u dvije odgojno-obrazovne skupine. U svakoj skupini provedena je radionica prije i radionica poslije gledanja kazališne predstave. Dramske aktivnosti osmišljene su uz pomoć literature, a neke aktivnosti su nastale na temelju osobnog dugogodišnjeg rada u kazalištu u sklopu vođenja dramskih skupina za djecu i mlade te kroz prikupljanje raznih aktivnosti prilikom pohađanja dramskih edukacija. U nastavku će radionice biti opisane, a radionice u cijelosti stavljene su u *Prilog*.

6.2.1. Radionica prije gledanja predstave Plačko

Radionica prije gledanja predstave Plačko provedena je 24. ožujka 2023. godine u DV- u Kreativni dani u starijoj vrtićkoj odgojno-obrazovnoj skupini Orke. U radionici je sudjelovalo 15 djece i sva su djeca, 27. ožujka 2023. godine odlazila gledati predstavu *Plačko* u kazalište Mala scena.

Radionica je osmišljena u trajanju od 45 minuta, a tematski se bavi emocijama. Ciljevi radionice su: upoznavanje sudionika s dramskim tehnikama, razvoj suradničkih odnosa, razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja te upoznavanje, izražavanje, verbaliziranje emocija kroz dramske aktivnosti. Radionica se sastoji od četiri etape. Prva etapa je *Zagrijavanje i motivacija za rad* u trajanju od 10 minuta. U tom se dijelu s djecom, uz pomoć makete i kratke priče razgovara o kazalištu, a dječji odgovori su snimljeni i transkribirani te se nalaze u kasnijem poglavlju. Nakon toga se provodi dramska aktivnost *Hodaj kao da* kako bi djeca osvijestila i proživjela emocije dok se slobodno kreću prostorom. *Središnja faza* odnosno druga etapa radionice u trajanju od 20 minuta sastoji se od dramske aktivnosti *Špageti* u kojoj sudionici ulaze u krug jedan po jedan u zadanoj emociji i izgovoraju riječ „špageti“ na zadani način. U toj aktivnosti je naglasak na izražavanju emocija kroz jednu riječ uz poticanje zabave i razvoj kreativnosti i mašte. Nakon toga slijedi dramska aktivnost *Besmislena rečenica*⁸ koja za svrhu ima razumijevanje osjećaja kojeg rečenica prenosi te uvježbavanje različitih emocionalnih stanja dok se osmišljena besmislena rečenica izgovara na različite načine i u različitim položajima. Sljedeća je dramska aktivnost *Kipari*⁹ kroz koju sudionici u paru razvijaju suradničke odnose i povjerenje jedni u druge na način da je jedan sudionik iz para kipar, a drugi sudionik glina koju kipar oblikuje u zadani osjećaj kako bi se na kraju održala izložba na temu Osjećaja. Zadnja dramska aktivnost u ovoj fazi radionice je *Vrući stolac*¹⁰. Sudionici se dobrovoljno javljaju za sudjelovanje, a pri sjedanju na stolac se trebaju uživjeti u lik koji bi predstavljao neku emociju i potom odgovarati na pitanja druge djece. Uz tu se aktivnost razvija slušanje, zapažanje, kritičko mišljenje, mašta i kreativnost, javni govor i samopouzdanje. *Završna faza* sastoji se od dramske aktivnosti *Govor emocija*¹¹ u trajanju od tri minute kroz koju su sudionici opustili na kraju radionice i primjenjivali onomatopeju te izražavali svoje emocije kroz pokret na glazbu. Četvrta faza provodi se na kraju radionice kao *Evaluacija*

⁸ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet

⁹ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

¹⁰ Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuskar, M. (2008). *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj: Pili-poslovi

¹¹ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet

radionice u trajanju od dvije minute kroz aktivnost *U jednoj riječi* kroz koju sudionici zatvorenih očiju u jednoj riječi trebaju reći kako im se svidjela radionica.

6.2.2. Radionica poslije gledanja predstave *Plačko*

Radionica poslije gledanja predstave Plačko provedena je 29. ožujka 2023. godine u DV- u Kreativni dani u starijoj vrtičkoj odgojno-obrazovnoj skupini Orke. U radionici je sudjelovalo 15 djece od kojih su svi gledali predstavu *Plačko* u kazalištu Mala scena.

Radionica poslije gledanja predstave Plačko ima iste ciljeve rada kao i radionica prije gledanja predstave. Ova tematski orijentirana radionica trajanja 45 minuta, podijeljena je u četiri etape. Prva etapa, trajanja 10 minuta, sastoji se od dramske aktivnosti *Danas se osjećam kao...* kojoj je svrha verbalizacija i osvještavanje raspoloženja svakog sudionika te sposobnost uspoređivanja vlastitog osjećaja s nekim imaginarnim ili stvarnim likom. U ovoj aktivnosti djeca sjede u krugu i govore kako se danas osjećaju uspoređujući svoje raspoloženje s likovima iz predstave koju su pogledali. Druga dramska aktivnost prve etape je *Emocije u krugu* koja za svrhu ima povezivanje emocija s facijalnom ekspresijom i razvoj svijesti o emocijama koje su svakodnevno oko nas i u nama te razvijanje svijesti o potrebi izražavanja misli i osjećaja. Sudionici u ovoj aktivnosti stoje u krugu, a voditelj im „šalje“ facijalnom ekspresijom neku emociju. Sudionici imenuju emociju koja je poslana i ona se dalje šalje po krugu, nakon što početna emocija dođe do voditelja, zadaje se nova emocija. *Središnja faza* radionice, odnosno druga etapa, traje 20 minuta. Prva dramska aktivnost u ovoj etapi je *Autobus emocija*. Svrha ove aktivnosti je interpretacija, poprimanje i uvažavanje tuđih emocionalnih stanja, suradnički odnosi i stjecanje samopouzdanja. U ovoj aktivnosti su stolice posložene u prostoru u oblik autobusa. Nakon što se odabere vozač autobusa, ostali sudionici ulaze u autobus na znak voditelja koji zadaje u kojoj emociji će svaki putnik sjesti na svoje mjesto. Voditelj zadaje razne emocije koje su djeca zapamtila iz odgledane predstave. Kako novi sudionik ulazi u autobus, tako ostali poprimaju emociju novog putnika dok ne uđe sljedeći. Druga dramska aktivnost *Središnje faze* radionice je *Brbljaonica* koja potiče sudionike na izražavanje vlastitih emocija i dijeljenje iskustva, razvija osjećaj za dijalog, potiče slušanje i uvažavanje tuđih mišljenja, potiče kritičko mišljenje te razvija jasno jezično izražavanje. U ovoj aktivnosti voditelj sudionicima najavljuje televizijsku emisiju i daje upute za pričanje. Sudionici govore o viđenom u predstavi uz pomoć potpitanja voditelja emisije. Posljednja aktivnost ove etape je *Improvizacija potraga za srećom* koja se izvodi

neverbalno uz glazbu. Voditelj svakome daje nevidljivu sreću na dlan i dok traje glazba, sudionici dobivenu sreću čuvaju u dlanu, zamišljaju da im bježi iz ruke, da ju traže, ali da sve što osjećaju izražavaju pokretom. Voditelj daje upute sudionicima gdje se sreća nalazi u kojem trenutku. Svrha aktivnosti je razvijanje sposobnosti zamišljanja, doživljavanja i izražavanja doživljaja, razvijanja mašte, kreativnosti, pažnje i koncentracije. Treća etapa ili *Završna faza* traje tri minute i provodi se aktivnost *Pranje automobila*¹² u kojoj se uče podržavajući oblici ponašanja i empatija prema osjećajima drugih. Voditelj ispituje sudionike tko se osjeća umorno, loše, bolesno i nakon što se jave sudionici koji se danas tako osjećaju, voditelj predlaže da se „operu“ od tih neugodnih osjećaja, na način kako se peru automobili u autopraonici. Ostali sudionici stanu u dvije paralelne vrste, a sudionik koji se osjeća loše prolazi između njih, a pri tome ga ostali prijateljski dodiruju, maze ga ili mu govore nešto lijepo i pozitivno. Nakon „pranja“ od neugodnih osjećaja, voditelj ispituje sudionike ako imaju kakvu ideju kako pomoći nekome tko se osjeća loše te što oni vole da im se kaže/napravi kada se osjećaju loše. Četvrta etapa ili *Evaluacija radionice* u trajanju od dvije minute, sastoji se od *Dijagrama stavova* uz pomoć kojeg saznajemo kako se sudionicima svidjela radionica, što bi ponovno htjeli raditi te koji im se dio svidio najviše, a koji najmanje.

6.2.3. Radionica prije gledanja predstave Mala Frida

Radionica prije gledanja predstave Mala Frida provedena je 23. ožujka 2023. godine u DV-u Cvrčak u odgojno-obrazovnoj skupini Vidrice sa 17 djece starije vrtićke dobi. Sva djeca koja su prisustovala radionici, 28. ožujka 2023. godine odlazila su pogledati predstavu *Mala Frida* u kazalište Žar ptica.

Radionica osmišljena u trajanju od 45 minuta je tematski orijentirana na prijateljstvo, prihvaćanje sebe i drugih. Ciljevi ove radionice su: upoznavanje sudionika s dramskim tehnikama, razvoj suradničkih odnosa, razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja te prepoznavanje važnosti prihvaćanja sebe i drugih odnosno razvoj svijesti o važnosti prijateljstva i njegovanja dobrih odnosa kroz dramske aktivnosti. Radionica je podijeljena na četiri etape. Prva etapa je *Zagrijavanje i motivacija za rad* u trajanju od 10 minuta. U tom se dijelu s djecom, uz pomoć makete i kratke priče razgovara o kazalištu, a dječji odgovori su snimljeni i kasnije transkibirani

¹² Bouillet, D., Šarić, L. (2016). *Uvažavanjem različitosti do kulture mira: priručnik za odgojitelje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Centar za civilne inicijative. (str.72)

te se nalaze u kasnijem poglavlju. Nakon toga se provodi dramska aktivnost *Ogledalce*¹³ uz pomoć koje se sudionike potiče da obrate pozornost na vlastiti izgled i da vrednuju posebnosti samih sebe. Sudionici sjede u krugu i voditelj opisuje jednog sudionika dok ostali pogađaju koga se opisuje. Kada sudionici pogode koga se opisivalo, sudionik dolazi do ogledala i nadopunjuje opis voditelja. Nakon tog dijela aktivnosti, voditelj sudionicima pokazuje kutijicu u kojoj se nalazi nešto najvrijednije na svijetu. Sudionici otvaraju kutiju u kojoj se nalazi ogledalo i kasnije se razgovara o tome što su vidjeli i što misle. Potom slijedi Druga etapa, *Središnja faza* u trajanju od 20 minuta koja započinje s dramskom aktivnosti *Svi kao jedan*¹⁴ koja potiče djecu na uvažavanje i prihvaćanje jedni drugih i zajedničko sudjelovanje u timskom ugođaju. Sudionici u krug ulaze jedan po jedan i rade što god žele, a ostali sudionici oponašaju ono što sudionik u krugu radi. Sljedeća dramska aktivnost je *Anđeo i vrag*¹⁵ koja djecu potiče na iznošenje stavova o prijateljstvu i međusobno slušanje. U ovoj su aktivnosti sudionici podijeljeni u dvije skupine dok jedan sudionik sjedi na sredini prostorije. Jedna skupina sudionika preuzet će ulogu anđela koji trebaju uvjeriti sudionika u sredini zašto je važno biti dobar prijatelj, a druga ulogu vragova koji uvjeravaju da je bolje biti zločest i misliti samo na sebe. Kada obje strane iznesu svoje stavove, sudionik u sredini odlučuje tko je bio uvjerljiviji. Sljedeća dramska aktivnost je *Tropska kiša*¹⁶ koja kod sudionika potiče razvoj slušne percepcije i osjetilnog pamćenja, razvija sposobnost zamišljanja, osjećaj za ritam i zajedništvo pa i samopouzdanje. Sudionici stoje u krugu i zatvorenih očiju ponavljaju četiri dogovorena pokreta na voditeljev znak. Aktivnost koja slijedi zove se *Zapetljani/otpetljani* i svrha joj je poticanje suradnje i zajedništva, ali i brzina rješavanja problema. Sudionici primaju jedni druge za ruke i trebaju se otpetljati bez puštanju ruku. Posljednja aktivnost Druge etape je *Dobro zapamti* koja potiče razvoj pamćenja i kreativnost uz pomoć zajedničkog djelovanja svih sudionika. Sudionici su podijeljeni u dvije skupine. Jedna grupa sjedi dok druga grupa pokušava

¹³ Bouillet, D., Šarić, L. (2016). *Uvažavanjem različitosti do kulture mira: priručnik za odgojitelje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Centar za civilne inicijative. (str.38)

¹⁴ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet (str. 98)

¹⁵ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

¹⁶ Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuskar, M. (2008). *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj: Pili-poslovi

svojim tijelima uprizoriti zadani pojam na temu prijateljstva. Nakon što prva grupa prikaže pojam, skupina koja je sjedila zatvorenih očiju treba ponoviti „oblik“ koji je prethodna skupina prikazala. U trećoj, *Završnoj fazi* provodimo aktivnost *Prazan papir* u trajanju tri minute. Uz pomoć praznog papira, voditelj sudionike u početku navodi da vrijeđaju papir koji predstavlja neku osobu i sa svakom uvredom, voditelj gužva papir. Sljedeća faza aktivnosti je da se papir utješi i voditelj sa svakom utješnom riječi polagano odmotava papir. Poanta ove aktivnosti je da se osvijesti koliki utjecaj riječi imaju na druge i da riječi koje izgovorimo ostavljaju trag. Četvrta etapa ili *Evaluacija radionice* u trajanju od dvije minute, sastoji se od *Dijagrama stavova*.

6.2.4. Radionica poslije gledanja predstave Mala Frida

Radionica poslije gledanja predstave Mala Frida provedena je 30. ožujka 2023. godine u DV-u Cvrčak u odgojno-obrazovnoj skupini Vidrice sa 17 djece starije vrtičke dobi. Radionica je odrađena nakon gledanja predstave *Mala Frida* u kazalištu Žar ptica, 28. ožujka 2023. godine.

Radionica poslije gledanja predstave osmišljena je u trajanju od 45 minuta, a tematski je orijentirana na prijateljstvo, prihvaćanje sebe i drugih. Ciljevi ove radionice su jednaki ciljevima radionice prije gledanja predstave. Radionica je podijeljena na četiri etape. Prva etapa je *Zagrijavanje i motivacija za rad* u trajanju od 10 minuta. Prva aktivnosti pod nazivom *Imena u akciji* orijentirana je na razvijanje koncentracije i pažnje, slušanje drugih i razvoj maštovitosti pri odabiru pokreta. Zadatak je ući u krug i izgovoriti svoje ime i pridružiti mu neki pokret, a ostali sudionici ponove ime i pokret sudionika koji je ušao u krug. Druga aktivnost je *Vođena mašta*¹⁷ kroz koju se vježba aktivno slušanje i unutarnje doživljavanje te se verbalizira zamišljeno. Nakon što se sudionicima, koji imaju zatvorene oči, ispriča pripremljena priča uz pratnju glazbe, ispituju ih se pitanja vezana za pročitane priče. Druga faza radionice u trajanju od 20 minuta sastoji se od tri aktivnosti. *Kockice sa sličicama* imaju svrhu razvoja kreativnosti, mašte, javnog govora, samostalnosti, samopouzdanja i povezivanje sličica sa elementima iz odgledane predstave. Sudionicima se ponude tri izrađene kocke koje na svojim stranicama imaju sličice s elementima iz predstave Mala Frida. Svaki sudionik baca tri kocke i ovisno kako padnu, sudionik stvara smislenu i povezanu priču o sličicama koje dobije. Sljedeća aktivnost ove faze je *Oživljene slike* uz pomoć

¹⁷ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

koje se razvijaju suradnički odnosi, apstraktno mišljenje, senzibilitet i zanimanje za umjetnička djela. Sudionici su podijeljeni u manje skupine i svakoj skupini se da jedna fotografija nekog djela slikarice Fride Kahlo. Zadatak je napraviti kraću verbalnu improvizaciju na temu slike koju dobiju. Posljednja aktivnost ove faze radionice je *Strahovi u vrećici* kako bi se osvijestili strahovi te kako bi se razvijala imaginacija. Sudionici sjede zatvorenih očiju u krugu, a voditelj ih podsjeti na scenu iz predstave u kojoj se Malu Fridu rješava strahova. Svaki sudionik zamisli svoj strah i kroz udah i izdah ga pokušaju staviti u dlan. Kada svi svoj strah stave u dlan, stavljaju ga u vrećicu s riječima „Imam te u šaci i više te se ne bojim“. Voditelj na kraju gužva vrećicu i baca ju u smeće. U *Završnoj fazi* provodi se aktivnost *Klupko prijateljstva* u trajanju od tri minute koja sudionike potiče na izražavanje misli i osjećaja prema drugima, verbalizaciju vlastitog mišljenja i stjecanje samopouzdanja i osjećaja važnosti. Sudionici se u krugu dobacuju klupkom vune i prilikom dodavanja govore zašto im je netko drag ili dobar prijatelj i na taj način se plete klupko prijateljstva. Kada svatko drži jedan dio klupka, škarama se prereže dio koji svatko drži i napravi se narukvica prijateljstva. Četvrta etapa ili *Evaluacija radionice* u trajanju od dvije minute, sastoji se od *Dijagrama stavova*.

6.3. Analiza provedenih radionica

6.3.1. Refleksije djece i odgojiteljica na *Radionice prije gledanja predstave*

Nakon svake odrađene *Radionice prije gledanja kazališne predstave*, djeca i odgojiteljice odgojno-obrazovne skupine u kojoj je radionica provedena, dali su refleksiju na cjelokupnu radionicu. Pitanja postavljena djeci kako bi se dobila refleksija, nalaze se u *Prilogu pod Evaluacijom radionice*.

REFLEKSIJA DJECE NA RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO	Na pitanje kako im se svidjela radionica od 15 djece svi su odgovorili da im je radionica bila odlična, super i zabavna. Na pitanje što bi ponovno htjeli raditi izdvojili su aktivnosti <i>Vrući stolac</i> i <i>Kipari</i> i uvodnu aktivnost s maketom kazališta. Na pitanje što im se najmanje svidjelo nitko nije odgovorio.
---	---

REFLEKSIJA DJECE NA RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA	Na pitanje kako im se svidjela radionica od 17 djece svi su odgovorili da im je radionica bila super, zabavna i lijepa i da bi sve ponovili. Na pitanje što bi ponovno htjeli raditi izdvojili su uvodnu aktivnost u kojoj smo pričali o kazalištu i gledali maketu kazališta, dramska aktivnost <i>Anđeo i vrag</i> i aktivnost <i>Prazan papir</i> . Na pitanje koji dio im se najviše svidio ponovili su aktivnosti koje su navedene, a za niti jednu aktivnost nisu izdvojili da im se nije svidjela.
REFLEKSIJA ODGOJITELJICE NA PROVEDENU RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO (odgojiteljica Karmen)	Djeca su odlično prihvatila radionicu koja se sastojala od nekoliko dinamičnih i interaktivnih aktivnosti. Bilo je djece kojoj se teško koncentrirati i inače na vođene aktivnosti, a većina djece ima poteškoće u upotrebi vlastite mašte. Studentica je međutim uspjela izvući maksimum kreativnosti iz njih te su naučili nešto korisno vezano uz kazalište. Pohvalila bih i maketu kazališta jer su djeca bila oduševljena. Radionica je trajala točno kao što je predviđeno u pripremi.
REFLEKSIJA ODGOJITELJICE NA PROVEDENU RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA (odgojiteljica Tea)	Studentica se vrlo dobro pripremila za sve aktivnosti za koje su djeca pokazala veliki interes i spremno i aktivno sudjelovala u istima. Djeca su u skladu s dobi i razvojim karakteristikama shvatila sve ponuđene aktivnosti, osim aktivnosti <i>Zapetljani-otpetljani</i> . Studentica je vrlo dobro komunicirala s djecom, snašla se u svojoj ulozi i uspjela je animirati djecu za ono što je pripremila. Također radionica je trajala kako je studentica navela u pripremi.

Tablica 1. Refleksije djece i odgojiteljica na odrađene Radionice prije gledanja kazališne predstave

6.3.2. Refleksije djece i odgojiteljica na Radionice poslije gledanja predstave

Poslije provedenih *Radionica poslije predstave*, djeca i odgojiteljice tih odgojno-obrazovnih skupina dali su refleksije na radionicu. Pitanja postavljana djeci nalaze se u *Prilogu* pod dijelom *Evaluacija radionice*.

<p>REFLEKSIJA DJECE NA RADIONICU POSILIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO</p>	<p>Djeca na pitanja odgovarali jedan po jedan. Na pitanje kako im se sviđjela radionica od 15 djece svi su odgovorili da im je radionica bila odlična, zabavna, bolja od prošle, izvrsna i „bananasto“. Na pitanje što bi ponovno htjeli raditi izdvojili su aktivnosti <i>Autobus emocija</i>, <i>Brbljaonica</i>, <i>Improvizacija sa srećom i Pranje automobila</i>. Na pitanje što im se najmanje sviđjelo nitko nije odgovorio. Na pitanje koja im se radnica više sviđjela odgovorili su da im se više sviđjela ova radionica (nakon predstave), ali u prošloj im se najviše sviđjela maketa kazališta, <i>Kipari</i> i <i>Vrući stolac</i>.</p>
<p>REFLEKSIJA DJECE NA RADIONICU POSILIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA</p>	<p>Djeca na pitanja odgovarali jedan po jedan. Na pitanje je li im se ova radionica sviđjela svi su odgovorili da im se sviđjela, tako da nitko u skupini nije rekao da mu se nije sviđjela. Na pitanje što bi ponovno htjeli raditi odgovorili su da bi ponovno pleli mrežu prijateljstva (aktivnost <i>Klupko prijateljstva</i>), <i>Kockice sa sličicama</i> da opet pričaju priče o predstavi, kad su slike oponašali (aktivnost <i>Oživljene slike</i>), kad su slušali priču i odgovarali na pitanja o priči (aktivnost <i>Vođena mašta</i>), kad su se rješavali strahova (aktivnost <i>Strahovi u vrećici</i>). Sviđjelo im se što su maštali i pričali o predstavi.</p>
<p>REFLEKSIJA ODGOJITELJICE NA PROVEDENU RADIONICU (odgojiteljica Karmen)</p>	<p>Prošla radionica bila je odlična, no ova je bila (meni osobno) još bolja. Činila mi se atraktivnija i još je više plijenila dječju pažnju (možda zato što djeca već sad Vas/Miu poznaju i gledali su predstavu na temu o kojoj je bila ova radionica). Nekoliko aktivnosti ću svakako ponoviti s djecom tijekom vremena, primjerice <i>Autobus emocija</i> i <i>Praonicu (Pranje automobila)</i>.</p>
<p>REFLEKSIJA ODGOJITELJICE NA PROVEDENU RADIONICU (odgojiteljica Tea)</p>	<p>Djeca su izvrsno prihvatila ponuđene aktivnosti te s oduševljenjem sudjelovala. Zanimljivi ponuđeni sadržaji su dodatno djecu potaknuli na maštanje te razgovor o samoj predstavi. Kroz igru bogaćenje vokabulara i upoznavanje s novim riječima te tumačenje istih. Izvrsno poticanje na partnerstvo, prijateljstvo i prihvaćanje bez predrasuda.</p>

Tablica 2. Refleksije djece i odgojiteljica na Radionice poslije gledanja kazališne predstave

6.3.3. Intervjui s djecom i odgojiteljicama prije i poslije gledanja kazališne predstve

6.3.3.1. Intervju s djecom prije gledanja predstave

Intervju je proveden s djecom iz obje odgojno-obrazovne skupine prije gledanja kazališne predstave. U skupini Orke bilo je 15 djece, dok je u skupini Vidrice bilo 17 djece. Dječji odgovori snimani su diktafonom i potom je napisan transkript.

PITANJA	ODGOVORI DJECE PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO	ODGOVORI DJECE PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA
Što je kazalište?	Kazalište je mjesto gdje sjedimo i gledamo predstavu. Tamo se glumi sa lutkama, tamo se događaju dramske pjesme ili lutkarske predstave. To je mjesto samo za zabavu. U kazalištu se treba ponašati pristojno i „voditi“ bonton, biti tiho i ne udarati nogama.	Djeca su odgovorila da je kazalište tamo gdje ljudi odlaze gledati svakakve predstave. U kazalištu im jako zabavno i lijepo. U kazalištu gledaju crtiće i predstave. Kazalište je kao predstava i tamo ima raznih lutaka koje ljudi stave na ruku i glume ili se obuku pa glume. U kazalištu se ne smije pričati i ljudi dođu pristojno gledati predstavu. U kazalištu trebamo biti tiho i lijepo mirno gledati, tamo se ne smije glupirati i štipati. Tamo se ne smije jesti niti piti sok. Ne smije se šaptati dok glumci glume, samo kad je gotova predstava se može pričati.
Jeste li ikada bili u kazalištu?	Sva djeca su odgovorila da su već prije bila u kazalištu.	Sva djeca su odgovorila da su već prije bila u kazalištu.
Što vam se sviđa u kazalištu, a što ne?	Sviđa ju im se glumci i kostimi. Većini se najviše sviđa balet i pjevanje u kazalištu. Ne sviđa im se kada glume samo lutke.	Sviđa im se kako glumci glume, što se tamo ne smije jesti i piti. Sviđa im se jer je to mjesto gdje moraš biti pristojan i možeš provoditi vrijeme kad je puno buke vani. Ne sviđa im se što neki ljudi jedu, piju i pričaju dok traje predstava i prljaju

		kazalište ili tipkaju po mobitelu i ne poštuju pravila.
Što radite nakon odgledane predstave?	Nakon odgledane predstave šestero djece je odgovorilo da se obuku u pidžamu ili uzmu tablet i idu spavati, šestero ih priča nakon predstave, a troje crta odgledano.	Kada pogledaju predstavu pričaju o njoj s roditeljima ili odgojiteljicom. Nakon predstave crtaju i pričaju što su gledali. Pričaju priču o predstavi.

Tablica 3. Intervju s s djecom prije gledanja predstave

6.3.3.2. Intervju s djecom poslije gledanja predstave

Intervju je proveden nakon gledanja kazališne predstave u obje odgojno-obrazovne skupine. U skupini Orke bilo je 15 djece, dok je u skupini Vidrice bilo 17 djece, isti broj djece kao i prije gledanja predstave te su sva djeca bila u kazalištu. Dječji odgovori snimani su diktafonom i potom je napisan transkript.

PITANJA	ODGOVORI DJECE POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO	ODGOVORI DJECE POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA
Kako vam se svidjela predstava?	Djeca su odgovorila da im je bilo jako lijepo i najljepše.	Djeca su odgovorila da im je bilo super, bilo im je lijepo.

<p>Što vam se najviše svidjelo u predstavi, a što najmanje?</p>	<p>Svidjelo im se kada bi glumac koji je glumio Plačka plakao. Svidjelo im se kada se Plačko sakrivao ispod stola jer je smješno bježao, kada je bacao kekse i plakao, kada je pecao svoje ime na stolu koji je bio brod, kad je sušio emocije koje su bile varivo.</p> <p>Najmanje im se svidjelo što je stalno u početku predstave plakao i što je bacao kekse jer se hrana ne smije bacati. Nije im se svidjelo što je Krokodil govorio da jede malu djecu jer ih je bilo strah.</p>	<p>Svidjelo im se što je Frida imala šarene stvari i kad bi poskočili kad bi se slikali (fotografirali), svidjelo im se kad se Frida sprijateljila, kad je crtala po zidovima, kad je Fridin tata puhnuo u štapić pa je postao cvijet, kad je tata izvukao stolnjak i nije ništa palo, majmun i mačak koji su bili jako smiješni.</p>
<p>Što vam nije bilo jasno u predstavi i zašto?</p>	<p>Svi su odgovorili da im je sve bilo jasno i lijepo.</p>	<p>Nije im bilo jasno što su predrasude, zašto se sprijateljila s dječakom ako joj se rugao (naime u predstavi se Pablo nikada nije rugao Fridi, no govorio joj je ono što drugi ljudi misle o njoj, ali da to njemu ne smeta), nisu im bili jasni mađioničarski trikovi (kako je tata uspio od štapića napraviti cvijeće, kako tanjuri nisu pali dok je tata povlačio stolnjak, a bili su stakleni), nije im bila jasna „drvena noga“ (misle da je Frida zaista imala drvenu nogu).</p>
<p>Koja je poruka predstave?</p>	<p>Djeca su odgovorila da je poruka predstave da kad smo tužni moramo reći mami zašto smo tužni, a ne kao Plačko samo plakati.</p>	<p>Poruka predstave bila je da ako je neko dijete posebno ili ima neku bolest da mu se ne smijemo rugati, da trebamo biti dobri prijatelji.</p>

Što ste vidjeli u kazalištu odnosno što ste najviše zapamtili?	Zapamtili su crvene zastore, svjetla koja su se mijenjala u raznim bojama, stolice za publiku, ulaznice za predstavu, vidjeli su drugu publiku. Vidjeli su dvoje glumaca i na potpitanje koliko je bilo likova, nabrojali su da je Plačko uvijek bio Plačko, a glumica majke je glumila više uloga (nabrojali su sve likove; Plačko, Majka, Zlatna ribica, Krokodil, Profesorica Suzić, Mudri Luk).	Vidjeli smo puno glumaca, drugu djecu koji su bili publika koja je kasnila, razna svjetla, šarene kostime, crvene zastore.
--	---	--

Tablica 4. Intervju s djecom poslije gledanja predstave

6.3.3.3. Intervju s odgojiteljicama prije gledanja kazališne predstave

Nakon što je proveden intervju s djecom u sklopu *Radionice prije gledanja kazališne predstave*, proveden je i intervju s njihovim matičnim odgojiteljicama.

PITANJA	ODGOJITELJICA DV KREATIVNI DANI (KARMEN)	ODGOJITELJICA DV CVRČAK (TEA)
Kako pripremate skupinu za dolazak u kazalište?	Ne pripremamo ih za odlazak u kazalište.	Razgovaramo što se u kazalištu radi, kako se u kazalištu moramo ponašati, što nas tamo čeka, da je važno da smo svi zajedno da se ne odvajamo jedni od drugih.
Koliko često idete u kazalište?	Minimalno dva puta godišnje.	Najmanje dva puta godišnje, ali dolaze nam nam kazališta gostovati u vrtić.

Kako obrađujete odgledanu predstavu?	Budući da djeca u skupini imaju siromašniji vokabular iako uče dva jezika, najčešće odglume ono što su gledali ili da prepričaju. Nekada im kažemo da prepričaju predstavu svojim roditeljima, ali ne znamo naprave li oni to zaista.	Najčešće kroz ilustraciju.
Pričate li s djecom o kazalištu i kako?	Pričamo s djecom o kazalištu tako da pričamo o knjigama i slikovnicama i igramo lutkarske predstave s njima.	Pričamo s djecom o kazalištu i koliko je važno posjećivati kazališta. Potičemo ih kroz razgovor o tome kako provode vrijeme i ako je neko dijete s roditeljima otišlo na predstavu pričamo zajedno o tome što su gledali, kako im je bilo te motiviramo i drugu djecu da odu pogledati predstavu sa svojim roditeljima.

Tablica 5. Intervju s odgojiteljicama prije gledanja predstave

6.3.3.4. Intervju s odgojiteljicama poslije gledanja kazališne predstave

Naposljetku, proveden je intervju s odgojiteljicama u sklopu *Radionice nakon gledanja kazališne predstave*.

PITANJA	ODGOJITELJICA DV KREATIVNI DANI (KARMEN)	ODGOJITELJICA DV CVRČAK (TEA)
Kako ste doživjeli odlazak skupine u kazalište?	Iznenadila sam koliko su bili dobri i zainteresirani za predstavu, ali me s druge strane ne iznenađuje jer je predstava bila zabavna i zaokupila je dječju pozornost.	Djeca su izvrsno prihvatila predstavu i bili su koncentrirani i pratili su cijelo vrijeme radnju s obzirom da su dosta mali, a predstava dugo traje.
Mislite li da je predstava prigodna za dob vaše skupine?	Predstava je bila prigodna za njihov uzrast.	Predstava nije prigodna za ovu dob jer nisu shvatili dio predstave. Mislim da je predstava ipak za nešto stariju djecu.
Vidite li pomak s obzirom na provedene radionice, jesu li dramske radionice pomogle djeci u razumijevanju kazališta?	Istaknula bih da se djeci svidjelo što su na drugačiji način pričali i promišljali o predstavi. Nisu crtali niti su samo pričali nego su kroz dramske aktivnosti prošli kroz cijelu radnju i govorili svoje stavove o pogledanom.	Iako im je teška tema i nisu shvatili bit cijele predstave, ali mislim da su kroz aktivnosti ponovno prošli kroz cijelu predstavu i shvatili ono što im nije bilo jasno (predrasude, drvenu nogu su shvatili doslovno). Radionica im je pomogla zbog osvještavanja važnosti prihvaćanja različitosti i zbog lakše verbalizacije odgledane predstave. Aktivnosti su odlično prihvatili i sve su razumijeli. Na zabavan način su naučili nove riječi i pojmove i igre koje do sada nisu igrali.

Tablica 6. Intervju s odgojiteljicama poslije gledanja predstave

6.3.4. Samorefleksije na Radionice prije i poslije gledanja kazališne predstave

Nakon svake od četiri odrađene radionice, napisane su samorefleksije u kojima se osvrnulo na provedbu radionice, što se može poboljšati, što se djeci svidjelo, a što ne i kako su radionicu prihvatili.

SAMOREFLEKSIJA NA RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO

Pri dolasku u skupinu djeca su se veselila aktivnostima. Uvodna aktivnost prošla je odlično jer su djeca aktivno sudjelovala no, iznenadili su me odgovori na pitanja o kazalištu. Nekolicina djece je odgovorila da se za kazalište ne pripremaju, da ne rade ništa nakon odgledane predstave, da u kazalištu pozornost obraćaju samo na glumce. Aktivnosti *Hodaj kao da...*, *Špageti*, *Besmisljena rečenica* i *Govor emocija* prošle su solidno jer osim što se skupina prvi puta susrela s takvim tipom aktivnosti nisu kreativno pristupili aktivnostima već sam trebala više pojašnjavati što tražim od njih i kako da realiziraju neki zadatak. Aktivnosti *Kipar* i *Vrući stolac* bile su im najzanimljivije iako nisu pokazali visoki stupanj kreativnosti i mašte iako sam aktivnosti prilagodila njihovoj dobi i maksimalno pojednostavila. Radionica je trajala kako sam i predviđela. Mislim da aktivnosti nisu bile previše zahtjevne no, djeca se sa dramskim aktivnostima nisu do sada susretala pa su bili manje kreativni i maštoviti pri realizaciji aktivnosti i naknadno u verbalizaciji i osvrtnu na aktivnosti. Radionicu ne bih mijenjala već bi bolji rezultat došao da se s ovom skupinom više razgovara o kazalištu i da su manje okruženi ekranima koji su zasigurno utjecali na njihovu kreativnost i maštu.

SAMOREFLEKSIJA NA RADIONICU POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO

Djeca su od početka radionice bila vrlo aktivna, aktivnija nego tijekom prošle radionice. Aktivnost *Danas se osjećam kao...* odradili su kako sam i planirala, no iznenadilo me kako su dobro znali obrazložiti zašto se osjećaju kao neki lik (uspoređivali su svoje osjećaje s likovima iz predstave *Plačko*). Aktivnost *Emocije u krugu* prošla je odlično jer su djeca bila motivirana i znali su točno imenovati osjećaj koji bih pokazala svojim licem (predložili su da se ova aktivnost zove *Pokvareni telefon bez riječi* jer se umjesto riječi šalju emocije u krug). Središnja aktivnost, *Autobus emocija* ih je oduševila. Iako je bilo predviđeno da aktivnost traje 10 minuta, djeca su nakon cijele

radionice ponovno htjela igrati tu igru. *Brbljaonica* i *Improvizacija sa srećom* prošle su također po planu, ali ih je na kraju najviše zainteresirala aktivnost *Pranje automobila* pa su čak htjeli proći kroz praonicu i oni koji se nisu osjećali loše već su govorili da samo žele proći kroz praonicu da ih drugi tješe i maze. Djeca su ovu radionicu više prihvatila jer su me već bolje upoznali pa su bili opušteniji i suradljiviji. U radionici ne bih ništa promijenila jer sam kroz intervju s djecom na kraju, ali i kroz refleksiju odgojiteljice, shvatila da im je radionica pomogla u boljem shvaćanju kazališta i same predstave jer su produbili svoje mišljenje te su jasnije znali verbalizirati odgledano. Radionica je trajala više od 45 minuta jer su djeca željela igrati, nakon cijele radionice, ponovno neke aktivnosti. Tijekom provedbe dviju radionica u ovoj skupini zaključila sam da bi s djecom trebalo češće provoditi dramske aktivnosti prije i poslije gledanja predstave jer pristupili kazalištu na drugačiji i zabavniji način od samog pričanja i crtanja kao što im bilo prije u praksi.

SAMOREFLEKSIJA NA RADIONICU PRIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA

Skupina je već pri mojem dolasku bila motivirana za provođenje predviđenih dramskih aktivnosti jer su ih odgojiteljice pripremile na moj dolazak. Pokazali su znanje o poštivanju pravila u kazalištu i što kazalište jest. Interes im je bio velik prilikom pričanja priče o kazalištu i pokazivanja interaktivne makete kazališta. Aktivnost *Ogledalce*, *Svi kao jedan*, *Tropska kiša*, *Dobro zapamti* i *Prazan papir* prošle su odlično jer su sva djeca htjela sudjelovati i slušali su upute koje sam im dala. Izdvojila bih aktivnost *Anđeo i vrag* kao aktivnost koja im se najviše svidjela, no da ju trebam provesti ponovno promjenila bih njezin naziv zbog toga što djeca nisu htjela obnašali ulogu vragova. Aktivnosti *Zapetljani/otpetljani* bila zamišljena da cijela skupina zajedno radi, ali im je bila previše zahtjevna pa sam ih podijelila u manje skupine kako bi uspješno proveli aktivnost. Nadalje, radionica je prošla odlično, radionica je trajala dvije minute duže od predviđenog. Neke aktivnosti trajale su duže od predviđenog u pripremi dok su neke trajale kraće. Pohvalila bih svu djecu jer su bila izuzetno motivirana i aktivna u svim aktivnostima. Bilo mi je drago što su sami zaključili da je radionica bila o prijateljstvu i prihvaćanju sebe i drugih.

SAMOREFLEKSIJA NA RADIONICU POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA

Djeca su ovu radionicu prihvatila bolje od prethodne iako su i na prošloj bili izrazito aktivni i motivirani za aktivnosti u kojima prvi puta sudjeluju. Uvodna aktivnost *Ime u akciji* prošla je dobro i sva su djeca sudjelovala, bilo im je zabavno smišljati pokret za svoje ime. Iduća uvodna aktivnost *Vodena mašta* djecu je potaknula na maštanje i to im se izrazito svidjelo i davali su zanimljive odgovore o tome što su vidjeli u svojoj mašti dok sam čitala priču. Središnja aktivnost, Kockice sa sličicama trajala je duže od predviđenog jer su neka djeca htjela sudjelovati više puta. Na početku su djeca smišljala duže i kreativnije rečenice dok su pred kraj aktivnosti samo imenovali što vide na sličicama. Aktivnost *Oživljene slike* je također trajala duže od predviđenog jer su djeca po prvi puta smišljala improvizacije uz slikovni poticaj. Bili su podijeljeni u četiri manje grupe i sva je grupa oživljavala jednu sliku Fride Kahlo. Za ovu sam aktivnost mislila da će im biti previše zahtjevna no, djeca su zadatak odradila izvrsno. Aktivnost *Strahovi u vrećici* ih se jako dojmila jer su nakon nje govorili da kad sam bacila vrećicu sa strahovima, više ne osjećaju taj strah pa su se zahvaljivali što sam ih riješila njihovih strahova. Završna aktivnost *Klupko prijateljstva* bila im je zanimljiva jer su od prijatelja iz grupe čuli zašto su nekome dragi i zašto su dobri prijatelji, također su svi htjeli imati „narukvicu prijateljstva“ od vune koje sam im zavezala nakon evaluacije. Iako je radionica trajala duže od predviđenog ne bih mijenjala ništa u samoj radionici. Dopustila sam da djeca sudjeluju u aktivnosti koliko žele odnosno dokle god imaju interes. Drago mi je što su se zabavili i što se vidi pomak od prethodne radionice u smislu aktivnijeg sudjelovanja i u lakšem verbaliziranju kroz sve aktivnosti. Mislila sam da ću neke aktivnosti kroz provedbu trebati pojednostaviti, no za tim nije bilo potrebe jer im je sve bilo jasno.

7. ZAKLJUČAK

Dramski odgoj je moćan alat za život koji se ne koristi dovoljno odnosno ograničen je uglavnom na onu djecu koju roditelji žele upisati na dramske radionice kao aktivnost iako neke odgojiteljice i odgojitelji koriste dramske tehnike u vrtiću kao i učitelji u školi. Od malih nogu krenula sam s roditeljima u kazalište i zavoljela osjećaj koji mi je ono pružalo. Imala sam privilegiju pohađati dramske radionice od osme godine kod dramskih pedagoga koji su mi obilježili život. Kao buduća odgojiteljica i trenutna dramska pedagoginja, svjesna sam koliko je ključno djeci približiti kazalište od što ranije dobi jer znam što je ono meni donijelo. Uz pomoć dramskih aktivnosti djeca izražavaju osjećaje, vještine i stavove, želje i potrebe, razvijaju govor i izražavanje, razvijaju maštu i kreativnost, motoričke sposobnosti i stječu društvenu svijest u vidu (samo)kritičnosti, snošljivosti, odgovornosti, razvoja moralnosti, samopouzdanja, timskog rada i razumijevanja ljudskih međuodnosa i ponašanja (Fileš i sur., 2008). Stoga dramske aktivnosti holistički povezuju estetske doživljaje, intelektualne spoznaje i emocije u iskustvo koje osnažuje individualni razvoj (Fileš i sur., 2008).

Kroz provođenje dramskih radionica prije i poslije gledanja kazališne predstave s djecom vrtićke dobi, zaključila sam da su uživali u aktivnostima koje su im nove i kroz intervju nakon svake radionice saznala sam da iako se nikada prije nisu susreli s takvom vrstom aktivnosti, žele ponovno sudjelovati u dramskim aktivnostima. Problem na koji sam naišla prilikom provedbe nekih aktivnosti jest manjak kreativnosti, a to bih prepisala pretjeranom boravku pred ekranima te brzom i serviranom načinu života na koji su navikli. Budući da su radionice bile osmišljene na način da se odgojno-obrazovnoj skupini približi predstava koju će gledati ili su gledali kroz dramske aktivnosti, stava sam da su djeca uspjela na drugačiji način pristupiti kazalištu kroz nešto što im nije toliko bilo blisko. Odgojiteljice su u refleksijama nakon svake radionice shvatile koliko je dramska igra zanimljiva i moćna, ali isto tako drugačija od samog razgovora ili crtanja prije i nakon odlaska u kazalište. Iako su provedene radionice na osnovu samo dvije odgledane predstave, rekla bih da će se odgojiteljice definitivno odlučiti, idući puta prije odlaska i nakon odlaska u kazalište na predstavu, provesti neke aktivnosti jer će jedino kroz kontinuirani rad biti vidljivi i rezultati. Potaknula bih i ostale odgojitelje i odgojiteljice da u svojem odgojno-obrazovnom radu pruže priliku dramskom odgoju zbog njegovih dobrobiti na cjelokupni razvoj djeteta.

Kazalište da bi došlo do djece treba zadovoljiti kriterije odraslih, bilo roditelja ili odgojno-obrazovne ustanove pa se tako na scenu postavljaju predstave koje su društveno prihvaćene kako bi se predstava svidjela odraslima koji zapravo odlučuju hoće li predstava biti osuđena na propast ili će se ipak izvoditi (Gruić, 2017). Upravo o ovom problemu procjenjivanja je li predstava primjerena za određenu dob djece, razgovorala sam nakon provedenih radionica s glumcem iz predstave *Mala Frida* kojem sam pokazala odgovore djece nakon predstave u kojoj glumi i bilo mu je drago da je pročitao dječje odgovore jer nije znao koji dijelovi predstave djeci nisu jasni i da svakako treba razmišljati na način da predstavu primarno gledaju djeca i da njima sve u predstavi treba biti razumljivo, a ne samo odrasloj publici jer prilikom stvaranja predstave u kazalištu mnogi umjetnici pristupaju predstavi za djecu gledajući ju kroz *odrasle oči* odnosno da bude odraslima zanimljivo i razumljivo dok se možda neka važna poruka izgubi putem jer se nije razmišljalo kako će djeca nešto percipirati. Također je važno da odrasli pruže priliku svim temama koje predstave nude, a ne samo već poznatim predlošcima jer se boje riskirati.

Za kvalitetnu provedbu dramskih aktivnosti najpotrebnije su motiviranost i kreativnost odgojitelja jer će djeca prihvatiti dramsku aktivnost kao igru, koja im je vrlo poznata, te će s vremenom razvijati brojne vještine i otkrivati sposobnosti koje možda ne bi ni znali da ih imaju jer ih se nije poticalo na takav način. Provedene dramske aktivnosti pisala sam uz pomoć literature, koju sam prilagodila za određenu dob djece, aktivnosti koje sam kroz godine rada u kazalištu sama osmišljala ili naučila od drugih dramskih pedagoga i edukatora. S obzirom na dramsko iskustvo koje imam boravkom u kazalištu, pa na završni rad na temu *Odgoja kazališne publike u dječjem vrtiću* i kroz ovaj diplomski rad, željela bih ohrabriti sve odgojitelje da se okušaju u korištenju dramskih aktivnosti i inzistiraju na češćim odlascima u kazalište jer će nesumnjivo djeca iz svega izvući dobrobit za cijeli život.

8. POPIS LITERATURE

- 1.) Aćin Thelander, D., Navojec, I., Ristić, I. (2015). *Priručnik za predškolske ustanove- Kako upoznati djecu s kazalištem i kazalište s djecom?*. Beograd: Stanica servis za savremeni ples
- 2.) Alajbeg, J. i Plahutar, A. (2014). Predstava za djecu – odgoj kroz zabavu. *Dijete, vrtić, obitelj*, god. 20, br. 76, str. 9-11., Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159110> (pristupljeno 16. srpnja 2023.)
- 3.) Bouillet, D., Šarić L. (2016). *Uvažavanjem različitosti do kulture mira : priručnik za odgojitelje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Centar za civilne inicijative.
- 4.) Čagalj, Z. (2017). Dramska igra je u meni. *Dramski odgoj* br. 19, str. 40.-46. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj
- 5.) Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga
- 6.) Davis, H. J., i Evans, M. J. (1982). *Theatre, Children and Youth*. Anchorage Press
- 7.) Eluyefa, D. (2017). Children's theatre: A brief pedagogical approach. U. *Arts Praxis*, God. 4, br. 1. str. 79-93. Lincoln: Bishop Grosseteste University. Dostupno na: <https://sites.google.com/nyu.edu/artspraxis/2017/volume-4-issue-1/eluyefa-childrens-theatre> (pristupljeno 13. srpnja 2023.)
- 8.) Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuksar, M. (2008). *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi
- 9.) Gotovina, S. (2009). Dramski odgoj i predškolsko dijete- što, kad i kako. *Dramski odgoj* br. 16, str. 23.-25. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj
- 10.) Gruić, I. (2017). Dramatizacija i/ili originalni autorski tekst. *Kazalište*, god. 20, br. 69/70, str. 46-53. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184698> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
- 11.) Gruić, I. (2018). Što može kazalište? *Kazalište: časopis za kazališnu umjetnost*. god.21, br.75/76., str. 60-67. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/219678> (pristupljeno 14. srpnja 2023.)

- 12.) Gruić, I., Vignjević, J., Rimac Jurinović, M. (2018) Kazališna / dramska umjetnost u odgojno obrazovnom procesu – prijedlog klasifikacije i pojmovnika. U: Ana Petravić i Ana Šenjug Golub (ur.) *Višejezičnost i višekulturalnost kao izazov u obrazovanju danas i sutra/Multilingualism and Multiculturalism as a Challenge in the Education of Today and Tomorrow*, str.119-128.
- 13.) Gruić, I. (2021). Kazalište na zadatku. *Kazalište, XXIV* (85/86), 132-139. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/259949> (pristupljeno 17. srpnja 2023.)
- 14.) Husnjak, M. (2021). *Odgoj kazališne publike u dječjem vrtiću* (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:782609> (pristupljeno 23. srpnja 2023.)
- 15.) Juričić, D. (2017). *Velika enciklopedija malih aktivnosti*. Zagreb: Školska knjiga
- 16.) Krčar-Velimirović, A. (2009). Igrom do predstave. *Dramski odgoj* br. 16, str. 25.-26. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj
- 17.) Krušić, V. (2018). *Kazalište i pedagogija- Ideje, koncepti i shvaćanja odgojnih funkcija kazališnog/dramskog medija u hrvatskoj kulturi i pedagogiji 19. i 20. st. do završetka Drugog svjetskog rata*. Zagreb: Četvrti zid
- 18.) Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga
- 19.) Lekić, K., Migliaccio-Čučak, N., Radetić-Ivetić, J., Stanić, D., Turkulin-Horvat, M., Vilić-Kolobarić, K. (2007). *Igram se, a učim!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi.
- 20.) Lešin, G. i sur. (2022). *Kreativni odgojitelji: program dramsko-scenskog izričaja u kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja: priručnik za odgojitelje*. Zagreb: Školska knjiga
- 21.) Levy, J. (2005). Reflections on How the Theatre Teaches. *Journal of Aesthetic Education*, 39(4), 20–30. <http://www.jstor.org/stable/3527389>

- 22.) Lončar, V. (2009). Publika u kazalištu za djecu. *Kazalište*. god. 12., br. 39/40. str. 70-77. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276406 (pristupljeno 17. srpnja 2023.)
- 23.) Lupi Alvir, M. (2017). Za koga pišemo? Za koga stvaramo?. *Kazalište*. god. 20, br. 69/70. str. 42-45. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=272321 (pristupljeno 17. srpnja 2023.)
- 24.) Lukić, D. (2010). *Kazalište u svom okruženju Kazališni identiteti- Kazalište u društvenom, gospodarskom i gledateljskom okruženju*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
- 25.) Mendeš, B., Ivon, H. i Pivac, D. (2012). Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 111-122. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99896> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
- 26.) Mrduljaš, I. (2017). Odgojna sastavnica glumišta za djecu. U. R. Javor, (Ur.), *Odgoj kazalištem*. (str. 7-10). Zagreb: Hrvatski centar za dječju knjigu
- 27.) Pećarina, N. (2018). Dijete i kazalište. *Abeceda roditeljstva*. <https://abecedaroditeljstva.com/dijete-i-kazaliste/> (pristupljeno 13. srpnja 2023.)
- 28.) Perić Kraljik, M. (2006). O dramskim igrama za djecu predškolskog uzrasta. *Život i škola*, LII (15-16), 147-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/25043> (pristupljeno 12. srpnja 2023.)
- 29.) Odmalihnogu.org. <https://odmalihnogu.org/od-malih-nogu/> (pristupljeno 17. srpnja 2023.)
- 30.) Perić Kraljik, M. (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: priručnik za odgojitelje*.
Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku
- 31.) Putinja, S. (2009). Igra je predstava. *Dramski odgoj* br. 16, str. 27.-29. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj

- 32.) Radovan-Burja, M. (2011). Integriranje umjetnosti u odgoj djece. *Metodički ogledi*, 18 (2), str. 115-130. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82319> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
- 33.) Reason, M. (2010). *The Young Audience: Exploring and Enhancing Children's Experiences of Theatre*. Sterling: Trentham Books Limited
- 34.) Rimac Jurinović. M. (2022). *Kako djeca opisuju svoje kazalište*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- 35.) Ruksak pun kulture.org. <https://min-kulture.gov.hr/aktualno/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250> (pristupljeno 17. srpnja 2023.)
- 36.) Schneider, W. (2002). *Kazalište za djecu- aspekti diskusije, utisci iz Europe, modeli za budućnost*. Zagreb: Kazalište Mala scena
- 37.) Schneider, W. (2008) Kazalište je nužno! U: *Njemačka čitanka*. Ur. Kazališni Epicentar. Zagreb: Hrvatski centar ASSITEJ
- 38.) Schonmann, S. (2006). *Theatre as a Medium for Children and Young People*. Dordrecht: Springer
- 39.) Šimić, I. (2008). O odgovornosti kazališta za djecu, o odgovornosti za kazalište za djecu, o odgovornosti za djecu u kazalištu za djecu. U: *Društvena odgovornost kazališta za djecu i lutarskog kazališta*. Ur. Kolak-Fabijan, Zrinka. Rijeka: Gradsko kazalište lutaka
- 40.) Škuflić-Horvat, I. (2022). *Metodičke osnove rada s djecom i mladima u području dramskoga stvaralaštva* (Disertacija). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:517699> (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
- 41.) Taylor D. (2017). *Why do kids need theatre*. The REP. <https://www.orlandorep.com/kids-need-theatre/> (Pristupljeno 14. srpnja 2023.)
- 42.) Zvezdana Ladika- dječjim kazalištem do spoznaje ljepote.org <https://voxfeminae.net/strasne-zene/zvezdana-ladika-djecjim-kazalistem-do-spoznaje-ljepote/> (pristupljeno 13. srpnja 2023)

9. POPIS TABLICA I SLIKA

Tablica 1. Refleksije djece i odgojiteljica na odrađene Radionice prije gledanja kazališne predstave

Tablica 2. Refleksije djece i odgojiteljica na Radionice poslije gledanja kazališne predstave

Tablica 3. Intervju s s djecom prije gledanja predstave

Tablica 4. Intervju s djecom poslije gledanja predstave

Tablica 5. Intervju s odgojiteljicama prije gledanja predstave

Tablica 6. Intervju s odgojiteljicama poslije gledanja predstave

Slika 3. plakat za predstavu Plačko

Slika 4. plakat za predstavu Mala Frida

10. PRILOZI

10.1. Radionice prije gledanja kazališne predstave

DRAMSKA RADIONICA **PRIJE** GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO

Dob: 5-7 godina

Datum provedbe radionice: 24.3. 2023.

Dječji vrtić Kreativni dani

ARTIKULACIJA RADIONICE- trajanje 45 minuta

(radionica na temu emocija)

Ciljevi rada: upoznavanje sudionika s dramskim tehnikama, razvoj suradničkih odnosa, razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja. Upoznavanje, izražavanje i verbaliziranje emocija kroz dramske aktivnosti.

1. ETAPA- Zagrijavanje i motivacija za rad (10 minuta)

1.) Razgovor „Što je kazalište“

Opis aktivnosti: Razgovor s djecom iz skupine što je kazalište, jesu li ikada bili u kazalištu, na što obraćaju pozornost prilikom gledanja predstave, što im se u kazalištu sviđa, a što ne sviđa... Nakon njihovih odgovora ispriča im se kratka priča o kazalištu. (intervju s djecom), poticanje svakog djeteta na sudjelovanje. Prilikom pričanja priče djeci pokazujemo maketu kazališne dvorane i implemetiramo sve iz priče na maketi (što sve vidimo na/u njoj pozornica, gledalište, rekviziti, scenografija, kostimografija, zastori, sjedala, reflektori).

Kazalište je mjesto koje ima pozornicu i gledalište odnosno publiku. Publika mora kupiti ulaznicu kako bi gledala predstavu. Na pozornici (sceni) nalaze se crveni zastori koji se otvaraju na početku predstave i zatvaraju na kraju predstave. Nakon što publika sjedne u gledalište, gase se svjetla u gledalištu i počinje predstava. Tijekom predstave čujemo razne zvukove i glazbu te se izmijenjuju

razna svjetla. Sve što na vidimo na pozornici odnosno sceni je scenografija. Na pozornici su glumci, pjevači i plesači koji izvode predstavu za publiku pa se nazivaju izvođači. Izvođači imaju razne kostime za koje se pobrinuo kostimograf. Za vrijeme predstave glumci koriste razne stvari odnosno rekvizite kako bi predstava bila što bolja. Na kraju predstave u publici se ponovno pale svjetla i publika izvođače nagrađuje pljeskom. Za vrijeme predstave publika je tiho i pažljivo gleda što se u predstavi događa.

Svrha: Uvažavanje tuđeg mišljenja i iznošenje vlastitog mišljenja te međusobno slušanje

Trajanje aktivnosti: 7 minuta

2.) Dramska aktivnost- HODAJ KAO DA...

Opis aktivnosti: sudionici se slobodno kreću po prostoru, a voditelj govori kako da hodaju (na primjer, hodaj kao da si tužan, kao da si sretan, uzbuđen, ljut, kao da ti je dosadno, ponosno, zaljubljeno...)

Svrha: sudionici osvještavaju zadane emocije i pokušavaju ih proživjeti dok hodaju.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

2. ETAPA- Središnja faza (20 minuta)

1.) Dramska aktivnost- ŠPAGETI

Opis aktivnosti: sudionici stoje u krugu. U krug ulaze jedan po jedan. Voditelj svakom sudioniku zadaje drugačiju emociju s kojom treba ući u krug, reći u toj emociji riječ „špageti“ i izaći iz kruga. Na primjer, tužno, sretno, ljuto, uplašeno, zlobno, nervozno, zaigrano, uzbuđeno, ljubomorno, zaljubljeno, opušteno, umorno,Svaki sudionik može više puta ići u krug.

Svrha: izražavanje emocija kroz samo jednu riječ i poticanje zabave, razvijanje kreativnosti i mašte.

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

2.) Dramska aktivnost- BESMISLENA REČENICA¹⁸

Opis aktivnosti: voditelj s djecom osmišljava besmisleni rečenicu. Rečenicu govore iz različitih kuteva sobe, a pritom mogu ležati na leđima, trbuhu, s rukom na ustima i tako dalje. Rečenica može zvučati upitno, usklično, izjavno, ali možemo ju provesti kroz neke emocije.

Svrha: razumjeti da je bitno koji osjećaj rečenica prenosi, a ne samo rečenično značenje, uvježbavanje različitih emocionalnih stanja.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

3.) Dramska aktivnost- KIPARI¹⁹

Opis aktivnosti: sudionike podijelimo u parove. Jedan sudionik je kipar, dok je drugi *glina* koju kipar oblikuje u skulpturu. Svakom paru voditelj zadaje drugačiji osjećaj. Kad svi kipare postave svoje kipove, održava se izložba na temu Osjećaji.

Svrha: razvoj suradničkih odnosa, povjerenje u drugu osobu

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

4.) Dramska aktivnost- VRUĆI STOLAC²⁰

Opis aktivnosti: u prostoru je stolac. Sudionici se dobrovoljno javljaju za sudjelovanje u aktivnosti. Kada sudionik sjedne na vrući stolac ispred ostalih i iz zadane uloge odgovara na pitanja ostalih sudionika i voditelja. Likovi koji se zadaju sudionicima na vrućem stolcu vezani su uz osjećaje. Na primjer, ti si tuga- kako tuga hoda, kako je postala tužna, što ju rastužuje... Svakom sudioniku zadajemo lik koji je neki osjećaj.

¹⁸ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi : (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet

¹⁹ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

²⁰ Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuksar, M. (2008) *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi

Svrha: razvijanje slušanja, apstrakcije, zapažanja, kritičkog mišljenja, maštovitosti i kreativnosti, javni govor, razvijanje samopouzdanja

Trajanje aktivnosti: 7 minuta

3. ETAPA- Završna faza (3 minute)

1.) Dramska aktivnost- GOVOR EMOCIJA²¹

Opis aktivnosti: Sudionici se kreću prostorom. Voditelj pusti laganu glazbu kako bi se sudionici opustili na kraju radionice. Voditelj govori: Budimo svi tuga. Kako tuga govori?, Kako tuga diše?; Budimo svi ljubomora. Kako ljubomora cvili?, Kako ljubomora zavija?, Kako ljubomora drhti?; Budimo svi strah, Budimo svi dosada, sreća, iznenađenje...

Svrha: primjena onomatopeje i izražavanje pomoću zvukova i pokreta, razvijanje kreativnosti i mašte.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

4. ETAPA- Evaluacija radionice (2 minute)

1.) U JEDNOJ RIJEČI

Opis aktivnosti: Sudionici stoje u krugu i zatvore oči. Kada ih dotaknem po ramenu u jednoj riječi kažu kako im se svidjela radionica.

²¹ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi : (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet

DRAMSKA RADIONICA **PRIJE** GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA

Dob: 5-7 godina

Datum provedbe radionice: 23.3.2023.

Dječji vrtić Cvrčak

ARTIKULACIJA RADIONICE- trajanje 45 minuta

(radionica na temu prijateljstva, prihvaćanje sebe i drugih)

Ciljevi rada: upoznavanje sudionika s dramskim tehnikama, razvoj suradničkih odnosa, razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja. Prepoznavanje važnosti prihvaćanja sebe i drugih te razvoj svjesnosti o važnosti prijateljstva i njegovanje dobrih odnosa kroz dramske aktivnosti.

1. ETAPA- Zagrijavanje i motivacija za rad (10 minuta)

1.) Razgovor „Što je kazalište“

Opis aktivnosti: Razgovor s djecom iz skupine što je kazalište, jesu li ikada bili u kazalištu, na što obraćaju pozornost prilikom gledanja predstave, što im se u kazalištu sviđa, a što ne sviđa... Nakon njihovih odgovora ispriča im se kratka priča o kazalištu (intervju s djecom), poticanje svakog djeteta na sudjelovanje. Prilikom pričanja priče djeci pokazujemo maketu kazališne dvorane i implemetiramo sve iz priče na maketi (što sve vidimo na/u njoj pozornica, gledalište, rekviziti, scenografija, kostimografija, zastori, sjedala, reflektori).

Kazalište je mjesto koje ima pozornicu i gledalište. Publika mora kupiti ulaznicu kako bi gledala predstavu. Na pozornici (sceni) nalaze se crveni zastori koji se otvaraju na početku predstave i zatvaraju na kraju predstave. Nakon što publika sjedne u gledalište, gase se svjetla u gledalištu i počinje predstava. Tijekom predstave čujemo razne zvukove i glazbu te se izmijenjuju razna svjetla. Sve što na vidimo na pozornici odnosno sceni je scenografija. Na pozornici su glumci, pjevači i plesači koji izvode predstavu za publiku pa se nazivaju izvođači. Izvođači imaju razne kostime za koje se pobrinuo kostimograf. Za vrijeme predstave glumci koriste razne stvari odnosno

rekvizite kako bi predstava bila što bolja. Na kraju predstave u publici se ponovno pale svjetla i publika izvođače nagrađuje pljeskom. Za vrijeme predstave publika je tiho i pažljivo gleda što se u predstavi događa.

Svrha: Uvažavanje tuđeg mišljenja i iznošenje vlastitog mišljenja te međusobno slušanje

Trajanje aktivnosti: 7 minuta

2.) Dramska aktivnost- OGLEDALCE²²

Opis aktivnosti: sudionici sjede u krugu, a voditelj opisuje jedno dijete. Ostali sudionici pogađaju koga voditelj opisuje. Sudionik odlazi do ogledala i nadopunjuje opis voditelja te dodaje ono što vidi ili ono kakav je on iznutra (voditelj pitanjima potiče sudionika da se lakše izrazi). Nakon ovog dijela aktivnosti, voditelj sudionicima pokazuje kutiju unutar koje se nalazi nešto najvrijednije na svijetu. Sudionici pojedinačno ostvaraju kutiju i gledaju što je u njoj, a da pritom ne govore što se nalazi u kutiji dok svi sudionici ne učine isto. Na kraju se razgovara što su vidjeli unutar kutije i je li to što su vidjeli njima najvažnije na svijetu i zašto.

Svrha: pozornost sudionika na vlastiti izgled i vrednovanje posebnosti samoga sebe

Trajanje aktivnosti: 3 minute

²² Bouillet, D., Šarić L. (2016). *Uvažavanjem različitosti do kulture mira : priručnik za odgojitelje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Centar za civilne inicijative. (str.38)

2. ETAPA- Središnja faza (20 minuta)

1.) Dramska aktivnost- SVI KAO JEDAN²³

Opis aktivnosti: sudionici stoje u krugu. U krug ulaze jedan po jedan i rade što god žele, a ostali sudionici oponašaju ono što sudionik u krugu radi. Sudionik po ulasku u krug, radnju započinje sa „svi sviramo frulu, bubnjeve, harfu kao jedan“, „svi se klauniramo kao ja“...

Svrha: uvažavanje i prihvaćanje jedni drugih i zajedničko sudjelovanje u timskom ugođaju.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

2.) Dramska aktivnost- ANĐEO I VRAG²⁴

Opis aktivnosti: skupinu sudionika podijelimo na pola. Jedan sudionik stoji na sredini prostorije. Jedna skupina sudionika preuzet će ulogu anđela, dok će druga obnašati funkciju vraga. Skupina koja je glas anđela odnosno nečeg dobrog, treba uvjeriti sudionika u sredini zašto je važno biti dobar prijatelj i kako biti dobar prijatelj, dok skupina koja je glas vraga odnosno zločesti glas treba uvjeriti sudionika u sredini da je bolje biti zločest i misliti samo na sebe. Na kraju sudionik koji je u sredini treba odlučiti tko je bio uvjerljiviji i na čiju bi stranu stao.

Svrha: iznošenje stavova na temu prijateljstva i međusobno slušanje.

Trajanje aktivnosti: 7 minuta

²³ Perić Kraljik, M., (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi : (priručnik za odgojitelje)*, Osijek: Učiteljski fakultet (str.98)

²⁴ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj I obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

3.) Dramska aktivnost- TROPSKA KIŠA²⁵

Opis aktivnosti: sudionici stoje u prostoru u krugu. Zvuk i ugođaj tropske kiše stvara se s unaprijed dogovorena četiri različita zvuka koji se lančano prenosi sa sudionika na druge sudionike u krugu. Zvukovi se izvode po dogovorenom redolijedu koje je voditelj pojasnio prije izvošenja vježbe. Aktivnost se provodi zatvorenih očiju, bez dodatnih zvukova i kretnji. Zvukovi se proizvode ovim redosljedom: trljanje dlana o dlan, pucketanje prstima (lagano pljeskanje), tapšanje lijevog i desnog koljena naizmjenično, lupanje nogama o pod. Prvi puta se vježba izvodi tako da ju vodi voditelj, a zvuk se seli na sudionika s desna i onda tako u krug. Svi proizvode određeni zvuk dok ne čuju voditelja da je zadao novi, sljedeći zvuk. Kada cijeli krug završi s udaranjem nogama o pod, kreće stišavanje kiše odnosno obrnutim redosljedom krećemo ponavljati sve zvukove koje smo dogovorili.

Svrha: razvijanje slušne percepcije i osjetilnog pamćenja, razvijanje sposobnosti zamišljanja, razvoj osjećaja za ritam, razvijanje zajedništva, razvijanje samopouzdanja i samodiscipline.

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

4.) Dramska aktivnost- ZAPETLJANI/ OTPETLJANI

Opis aktivnosti: sudionici stoje u krugu i svaki sudionik primi nekog drugog sudionika za ruku. Svi sudionici trebaju se zapetljati i bez međusobnog puštanja ruku trebaju se otpetljati.

Svrha: stvaranje ugodnog okruženja, suradnja i timski rad, zajedništvo i brzina rješavanja zadatka

Trajanje aktivnosti: 3 minute

5.) Dramska aktivnost- DOBRO ZAPAMTI

²⁵ Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuksar, M. (2008) *Zamisli, doživi, izrazi!* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi (str.47-48)

Opis aktivnosti: sudionike podijelimo u dvije skupine. Jedna skupina sjedi, dok druga skupina izvodi zadatak koji voditelj zadaje. Sudionicima koji stoje zadaje se jedna riječ i oni ju trebaju u 30 sekundi (voditelj broji do 30) uprizoriti. Na primjer, prijateljstvo, zajedništvo, sreća. Nakon 30 sekundi skupina je trebala svojim tijelima prikazati određeni pojam. Skupina koja je sjedila sada treba prikazati isti taj pojam kako su zapamtili pozicije skupine koja je pojam prikazala, ali zatvorenih očiju također dok voditelj nabroji do 30. Nakon toga skupina koja je prvi puta sjedila, sada prikazuje neki novi pojam drugoj skupini te oni trebaju zatvorenih očiju prikazati pojam skupine.

Svrha: suradničko djelovanje, razvijanje osjećaja zajedništva, maštovitost i kreativnost, razvoj pamćenja

Trajanje aktivnosti: 2 minute

3. ETAPA- Završna faza (3 minute)

1.) Dramska aktivnost- PRAZAN PAPIR

Opis aktivnosti: Sudionici sjede u krugu. Voditelj u ruci ima prazan, čisti A4 papir. Sudionike zamoli da vrijeđaju taj papir, govore me ružne riječi koje su čuli, koje su oni nekome rekli. Dok sudionici govore, voditelj gužva dio po dio papira. Kada sudionici završe sa uvredama, voditelj pita sudionike kako sada izgleda papir. Nakon toga voditelj zamoli sudionike da izgužvanom papiru govore nešto lijepo i kako sudionici govore tako voditelj otvara papir. Kada sudionici završe sa govorenjem lijepih riječi, mogu vidjeti da papir nije kao što je bio na početku aktivnosti. Razgovaramo sa sudionicima o tome što su zaključili.

Svrha: osvještavanje utjecaja što drugima govorimo. Ono što govorimo drugima ostavlja traga i bez obzira ispričamo li se, riječi bole.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

4. ETAPA- Evaluacija radionice (2 minute)

1.) DIJAGRAM STAVOVA

Opis aktivnosti: sudionike ispitujemo sljedeća pitanja:

- Je li ti se radionica svidjela?
- Što bih ponovno htjeli raditi?
- Koji vam se dio svidio najviše, a koji najmanje?

10.2. Radionice poslije gledanja kazališne predstave

RADIONICA POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE PLAČKO

Dob: 5-7 godina

Datum provedbe radionice: 29. 3. 2023.

Dječji vrtić Kreativni dani

Prije radionice s djecom provesti intervju o odgledanoj predstavi.

Kako vam se predstava svidjela?, Što vam se najviše svidjelo, a što najmanje?, Što ste najviše zapamtili?, Koji dijelovi predstave su vam bili nejasni i zašto?, Koja je poruka predstave?, Što ste vidjeli u kazalištu?

ARTIKULACIJA RADIONICE- trajanje 45 minuta

(radionica na temu emocija)

Ciljevi rada: razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja. Osvrt na odgledanu predstavu kroz dramske tehnike s naglaskom na upoznavanje, izražavanje i verbaliziranje emocija.

1. ETAPA- Zagrijavanje i motivacija za rad (10 minuta)

1.) Dramska aktivnost- DANAS SE OSJEĆAM KAO...

Opis aktivnosti: sudionici sjede u krugu i voditelj ih potiče da svatko uspoređi današnje raspoloženje u okviru likova iz predstave koju su gledali ili bajke, filma, crtića, slikovnice i zašto se tako osjećaju. Na primjer, danas se osjećam kao Trnoružica jer sam uspavana. Nakon što sudionici usporede svoje raspoloženje s nekim likom, voditelj ih potiče da kažu koji bi lik bili da mogu birati i zašto. Na primjer, da mogu biti bilo koji lik bila bih Superman jer želim pomagati ljudima u nevolji.

Svrha: verbalizacija i osvještavanje raspoloženja u kojem je svaki sudionik, sposobnost usporedbe svojeg osjećaja s nekim imaginarnim ili stvarnim likom

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

2.) Dramska aktivnost- EMOCIJE U KRUGU

Opis aktivnosti: sudionici stoje u krugu s voditeljem. Voditelj zadaje emociju i ta se emocija „predaje“ sudioniku s desna facijalnom ekspresijom za koju odluče da bi mogla predstavljati tu emociju. Kada se emocija vrati do voditelja, zadaje se nova emocija i ponovno ide u krug. Na primjer, voditelj zadaje sreću i nasmješnim licem predaje svoju emociju sudioniku s desna koji će sreću preseliti sljedećem sudioniku. Na primjer, hrabrost, dosada, strah, bol, nezadovoljstvo, usamljenost, sebičnost, ljutnja, sreća (emocije koje se spominju u predstavi Plačko).

Svrha: povezivanje emocije s facijalnom ekspresijom i razvoj svijesti o emocijama koje svakodnevno proživljavamo, razvijanje svijesti o potrebi izražavanja misli i osjećaja te poticanje na njihovo izražavanje, razvijanje samostalnosti i samopouzdanja

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

2. ETAPA- Središnja faza (20 minuta)

1.) Dramska aktivnost- AUTOBUS EMOCIJA

Opis aktivnosti: u prostoru su stolice posložene kao u autobusu. Brojalicom se odabire vozač koji sjeda na mjesto vozača. Ostali sudionici su putnici koji na znak voditelja ulaze u autobus u određenoj emociji. Kako koji sudionik ulazi, tako ostali putnici i vozač poprimaju emociju novog putnika. Na primjer, ulazi putnik koji je uzbuđen i svi ostali putnici i vozač postaju uzbuđeni i u ostaju u toj emociji do ulaska novog putnika. Voditelj može zadavati i emocije (karaktere) likova iz predstave Plačko pa sudionici u autobus ulaze i kao likovi iz predstave (Plačko, Majka, Zlatna ribica, Krokodil, Profesorica Suzić, Mudri luk).

Svrha: interpretacija tuđeg osjećaja i poprimanje tuđeg emocionalnog stanja, suradnički odnos, uvažavanje tuđih osjećaja, stjecanje samopouzdanja.

Trajanje aktivnosti: 10 minuta

2.) Dramska aktivnost- BRBLJAONICA

Opis aktivnosti: voditelj najavljuje sudionicima televizijsku emisiju pod nazivom Brbljaonica, a potom daje upute za pričanje. Sudionici govore o viđenom u predstavi koju su odgledali. Koji lik im je bio posebno drag, smješan, s kojim se mogu poistovjetiti, kako oni izražavaju emocije, kada su oni kao Plačko, što ih straši, rastužuje, veseli...

Svrha: poticanje svih sudionika na izražavanje vlastitih emocija i dijeljenje vlastitog iskustva, razvijanje osjećaja za dijalog i slušanje drugih i uvažavanje tuđeg mišljenja, razvoj kritičkog razmišljanja, poticanje jasnog jezičnog izražavanja

Trajanje aktivnosti: 6 minuta

3.) Dramska aktivnost- IMPROVIZACIJA POTRAGA ZA SREĆOM

Opis aktivnosti: ova aktivnost izvodi se uz glazbu i neverbalna je. Sudionici su u prostoru i voditelj svakome da nevidljivu sreću u dlan. Sreća je velika kao prašina i čuvaš ju u dlanu da ne ispadne. Dok glazba traje, sudionici zamišljaju da imaju sreću koja im bježi iz dlana pa su za vrijeme potrage tužni, no dok sreću imaju među dlanovima osjećaju se sretno i to prikazuju svojim pokretom. Sreća bježi pa ju sudionici traže po prostoru, pritom osjećajući strah. Voditelj daje upute sudionicima kada im je sreća u dlanu, kada im je pobjegla, kada ju traže...

Svrha: razvijanje sposobnosti zamišljanja, doživljavanja i izražavanja doživljaja, razvijanje mašte i kreativnosti, razvijanje pažnje i koncentracije

Trajanje aktivnosti: 4 minute

3. ETAPA- Završna faza (3 minute)

1.) Dramska aktivnost- PRANJE AUTOMOBILA²⁶

Opis aktivnosti: voditelj pita sudionike kako se danas osjećaju i tko se osjeća umorno, loše, bolesno... Ako se jave sudionici koji se tako osjećaju, voditelj predlaže da zajedno „operu“ te neugodne osjećaje, na način na koji se peru automobili u autopraonici. Sudionici se raporede tako da stanu u dvije paralelne vrste, a onaj tko se osjeća loše hoda između njih, pri tome ga ostali sudionici prijateljski dodiruju, maze ga ili mu govore nešto lijepo i pozitivno. Ako se niti jedan sudionik ne javi, voditelj ih potakne pitanjem „Kako bi se osjećali da vam se danas dogodilo nešto što vam nije ugodno, na primjer da ste izgubili svoju igračku...?“ i onda nastavi sa „Imam ideju za vas“! Nakon „pranja“ od neugodnih osjećaja, pitati sudionike da daju ideje kako pomoći nekome tko se osjeća loše i što oni vole da im se kaže/napravi kada se oni osjećaju loše odnosno što im u takvom trenutku najviše pomaže.

²⁶ Bouillet, D., Šarić L. (2016). *Uvažavanjem različitosti do kulture mira : priručnik za odgojitelje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Centar za civilne inicijative. (str.72)

Svrha: učenje podržavajućih oblika ponašanja te empatija prema osjećajima drugih.

Trajanje aktivnosti: 3 minute

4. ETAPA- Evaluacija radionice (2 minute)

2.) DIJAGRAM STAVOVA

Opis aktivnosti: sudionike ispitujemo sljedeća pitanja:

- Je li ti se radionica svidjela?
- Što bih ponovno htjeli raditi?
- Koji vam se dio svidio najviše, a koji najmanje?

RADIONICA POSLIJE GLEDANJA PREDSTAVE MALA FRIDA

Dob: 5-7 godina

Datum provedbe radionice: 30. 3. 2023.

Dječji vrtić Cvrčak

Prije radionice s djecom provesti intervju o odgledanoj predstavi.

Kako vam se predstava svidjela?, Što vam se najviše svidjelo, a što najmanje?, Što ste najviše zapamtili?, Koji dijelovi predstave su vam bili nejasni i zašto?, Koja je poruka predstave?, Što ste vidjeli u kazalištu?

ARTIKULACIJA RADIONICE- trajanje 45 minuta

(radionica na temu prijateljstva, prihvatanja sebe i drugih)

Ciljevi rada: razvoj kreativnosti i mašte, izražavanje vlastitog mišljenja, prepuštanje dramskom procesu, poticanje dramskog i jezičnog izražavanja. Osvrt na odgledanu predstavu kroz dramske tehnike s naglaskom na elemente viđene u predstavi.

1. ETAPA- Zagrijavanje i motivacija za rad (10 minuta)

1.) Dramska aktivnost- IMENA U AKCIJI

Opis aktivnosti: Sudionici stoje u krugu. Ulaze u krug jedan po jedan i govore svoje ime s nekim pokretom. Nakon što jedan sudionik izgovori svoje ime uz pokret, ostali sudionici ponove ime i pokret sudionika. Igra se dok svi sudionici kažu svoje ime i pokret.

Svrha: razvijanje koncentracije i pažnje, slušanje drugih, razvoj maštovitosti pri odabiru pokreta

Trajanje aktivnosti: 3 minute

2.) Dramska aktivnost- VOĐENA MAŠTA²⁷

Opis aktivnosti: Voditelj daje uputu sudionicima da se udobno smjeste i zatvore oči jer ne trebaju ništa pokazivati niti igrati nego samo maštati. Voditelj ima unaprijed pripremljen tekst vođene mašte i glazbu. Tekst je zasićen osjetilnim poticajima i sudionicima se treba dati vremena da zamisle ono što voditelj čita, a to će se postići uz voditeljevo izražajno čitanje s pauzama. Nakon pročitanoog teksta, sudionici otvaraju oči te im se postavljaju pitanja. Vođena mašta osmišljena je uz elemente predstave koju je skupina gledala.

²⁷ Čubrilo, S., i sur. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj I obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj i Školska knjiga

Glazba:

<https://www.youtube.com/watch?v=IJdf-zyCLUA&list=PL73C4A3B0C2E3EBC4>

Tekst vođene mašte: *Topao je proljetni dan. Nalazite se na livadi punoj prekrasnog mirisnog i šarenog cvijeća. Čini vam se da nikada u životu niste vidjeli tako šarenu livadu. Zlatno sunce je visoko na nebu i griju vas njegove zrake. Čujete razne zvukove. Pčela vam je prozujala pored uha i odletjela na narančasti cvijet prepun peludi. Leptiri lete oko vas i hvale se svojim prošaranim krilima. Čujete i glasan smijeh djece koja se igraju na livadi. Neki se igraju lovice, drugi se igraju skrivača iza drveća, neka djeca pjevaju u kolu. Trčite po livadi kako bi se krenuli igrati s ostalom djecom, no u daljini čujete zvuk kombija koji prodaje sladoled. Zvuk je sve bliži i krećete prema kombiju s osvježanjem. Kupili ste sladoled od vašeg najdražeg okusa. Sjedate na klupici u hladu i jedete osvježavajuće hladni slatkiš. Promatrate djecu u daljini kako se zabavljaju. Odjednom netko vas primi za rame... okrenete se i obuzme vas ogromna sreća.*

Pitanja nakon vođene mašte: Što ste sve vidjeli?, Kako ste se osjećali?, Tko vas je primio za rame?, Kakva su bila djeca koja su se igrala na livadi?, Kako je izgleda livada?

Svrha: aktivno slušanje i unutarnje doživljavanje, verbalizacija zamišljenog

Trajanje aktivnosti: 7 minuta

2. ETAPA- Središnja faza (20 minuta)

1.) Dramska aktivnost- KOCKE SA SLIČICAMA

Opis aktivnosti: Voditelj izradi tri kocke, na svakoj strani kocke su sličice s elementima iz predstave Mala Frida (majmun, mačka, plavo, slikarski pribor, cvijeće...). Sudionici sjede u krugu i svaki sudionik baca tri kocke odjednom. Kako kocke padne, tako sudionik priča kratku priču ovisno o sličicama na kockama, ali da priča bude smisljena i povezana. Ako je

sudionicima zadatak tešak, voditelj im pomaže pitanjima na koja odgovaraju i grade kratku priču.

Svrha: razvoj kreativnosti i mašte, javni govor, razvijanje samostalnosti i samopouzdanja, povezivanje slika s predstavom.

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

2.) Dramska aktivnost- OŽIVLJENE SLIKE

Opis aktivnosti: Voditelj sudionicima pokazuje nekoliko djela slikarice Fride Kahlo. Sudionicima je zadatak u manjim grupama napraviti kratke verbalne improvizacije na temu slike koju su odabrali. Sudionici imaju vremena za improvizaciju koliko im bude potrebno. Slike su im samo poticaj, ne trebaju doslovno ono što vide prikazati u improvizaciji.

Svrha: razvoj suradničkih odnosa, razvoj apstraktnog mišljenja, razvijanje senzibiliteta i zanimanja za umjetnička djela

Trajanje aktivnosti: 10 minuta

3.) Dramska aktivnost- STRAHOVI U VREĆICI

Opis aktivnosti: Sudionici sjede u krugu i imaju zatvorene oči. Voditelj podsjeti sudionike na scenu iz predstave u kojoj roditelji Malu Fridu rješavaju straha na način da joj strahove stavljaju u vrećicu. Sudionici zamišljaju svoj strah/strahove i voditelj ih potiče da svoj strah/strahove kroz udah i izdah stave u svoj dlan. Nakon što su svoj strah stavili u svoj dlan, voditelj im kaže da otvore oči i stave strahove u vrećicu. Sudionici koji žele mogu imenovati svoj strah, a koji ne žele samo stave strah u vrećicu. Prilikom stavljanja straha u vrećicu, sudionik glasno kaže „Imam te u šaci i više te se ne bojim!“. Nakon što su svi sudionici stavili strahove u vrećicu, voditelj gužva vrećicu i baci ju u smeće.

Svrha: osvještavanje strahova, razvoj imaginacije i zamišljanja.

Trajanje aktivnosti: 5 minuta

3. ETAPA- Završna faza (3 minute)

1.) Dramska aktivnost- KLUPKO PRIJATELJSTVA

Opis aktivnosti: sudionici stoje u krugu. Voditelj daje klupko jednom sudioniku koji klupko daje drugom sudioniku kojem govori zašto mu je drag prijatelj ili istakne neku vrlinu koju ta osoba posjeduje. Prilikom bacanja klupka jedan dio vune ostane u ruci sudionika koji je klupko bacio. Svaki sudionik baca klupko onom tko nije još dobio kompliment i tako se plete „klupko prijateljstva“. Na kraju dobijemo mrežu prijateljstva i svakom sudioniku odrežemo dio vune i zavežemo oko ruke kao narukvicu prijateljstva.

Svrha: izražavanje misli i osjećaja prema drugima, verbalizacija vlastitog mišljenja, stjecanje samopouzdanja i osjećaja važnosti

Trajanje aktivnosti: 3 minute

4. ETAPA- Evaluacija radionice (2 minute)

1.) DIJAGRAM STAVOVA

Opis aktivnosti: sudionike ispitujemo sljedeća pitanja:

- Je li ti se radionica svidjela?
- Što bih ponovno htjeli raditi?
- Koji vam se dio svidio najviše, a koji najmanje?

10.3. Molba za suglasnost za provedbu istraživanja

Student: Mia Husnjak
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Učiteljski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
Savska cesta 77, 10000 Zagreb

Molba za suglasnost za provedbu istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada

Poštovani,
molim Vas da odobrite provođenje istraživanje u kojem bi sudjelovala djeca iz Vašeg vrtića. Istraživanje se provodi za potrebe izrade diplomskog rada Mie Husnjak studentice studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Sveučilišta u Zagrebu. Tema diplomskog rada je *Dramske aktivnosti prije i poslije gledanja kazališne predstave*, a bit će pisan pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Ive Gruić.

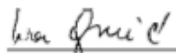
U radu bih se bavila pripremom djece za odlazak u kazalište kroz radionicu dramskih aktivnosti u skupini koja će otići na predstavu te nakon odgledane predstave provela bih još jednu radionicu nakon gledanja kazališne predstave.

Istraživanje je u skladu s načelima profesionalne i istraživačke etike. Ispitanici će ostati anonimni te su u svakom trenutku istraživanja slobodni odustati.

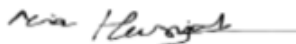
Zahvaljujem na suradnji,

S poštovanjem,

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Iva Gruić

Studentica: Mia Husnjak

U Zagrebu, 15. ožu. 23.

11. IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam diplomski rad *Dramske aktivnosti prije i poslije gledanja kazališne predstave* napisala samostalno uz mentorstvo izv. prof. dr. sc. Ive Gruić. Svi korišteni izvori navedeni su u popisu literature.

(vlastoručni potpis studenta)